

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา

กองทุนหมู่บ้านชั้นสวรรค์ หมู่ที่ 5

ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปีการศึกษา 2544

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นควรรับเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ
ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

ประภาส น
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาส สืบสนธิ์)

กรรมการสอบ

นฤมล รักษาสุข
(อาจารย์ ดร. นฤมล รักษาสุข)

วิระพล ปักคำไทย
(นายวิระพล ปักคำไทย)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ
และการประเมินโครงการ

ทรงพร ทาเจริญศักดิ์
(รองศาสตราจารย์ ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)
คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่ 9 เดือน กันยายน พ.ศ. 2545

บทคัดย่อ

ศุภณัฐ ชาญชัยศรี : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านชัยสวรรคต หมู่ที่ 5 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสี่คิ้ว
จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาวดี สืบสนธิ์
80 หน้า.

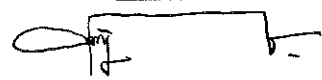
วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านชัยสวรรคต ซึ่งเป็นการศึกษากระบวนการดำเนินงานและการจัดการกองทุนหมู่บ้าน ผลกระทบด้านบวกและลบจากประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อประชาชนในหมู่บ้าน การบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นกับกองทุน

วิธีดำเนินการวิจัยได้ใช้วิธีการประเมินผล การรายงานผลตามสภาพจริง โดยได้ใช้ตัวชี้วัดที่ได้จากหมู่บ้าน และตัวชี้วัดจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ รูปแบบการประเมินเป็นการประเมินเชิงระบบ เรียกว่า ซิปโมเดล (CIPP Model) ประชากร คือประชาชนในหมู่บ้านโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบกระจายตามลักษณะการตั้งบ้านเรือน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 44 หลังคาเรือน จากทั้งสิ้น 88 หลังคาเรือน โดยใช้แบบ บร.1-12 เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล

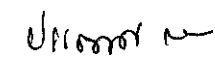
ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานกองทุนของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและการทำงานเป็นระบบ การตัดสินใจอนุมัติเงินกู้เป็นไปด้วยความยุติธรรม สมาชิกบางรายได้นำเงินกู้ยืมไปลงทุนแล้วประสบความสำเร็จ กองทุนหมู่บ้านยังไม่มีกรรับชำระเงินกู้คืนเนื่องจากยังไม่ครบถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
ปีการศึกษา 2544

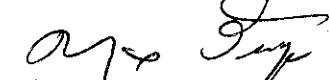
ลายมือชื่อนักศึกษา

(นางสาวศุภณัฐ ชาญชัยศรี)

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

(รศ. ดร.ประภาวดี สืบสนธิ์)

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร. นฤมล รักษาสุข)

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี, ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิเช่น

- รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาวดี สืบสนธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- อาจารย์ ดร.นฤมล รักษาสุข และอาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการ
- คุณวีระพล ปีกคำไทย นักพัฒนากรชุมชนอำเภอสีคิ้ว ที่ให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติการในพื้นที่ และสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน
- นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวก และขอขอบคณพื้นที่้องในหมู่บ้านที่ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดี มาตลอด จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

นางสาวศุภณัฐ ขาญชัยศรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ

กิตติกรรมประกาศ

สารบัญ

สารบัญแผนภาพ

สารบัญตาราง

บทที่ 1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	1
1.3 กรอบความคิดทฤษฎี	2
1.4 วิธีดำเนินการ	3
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ	4

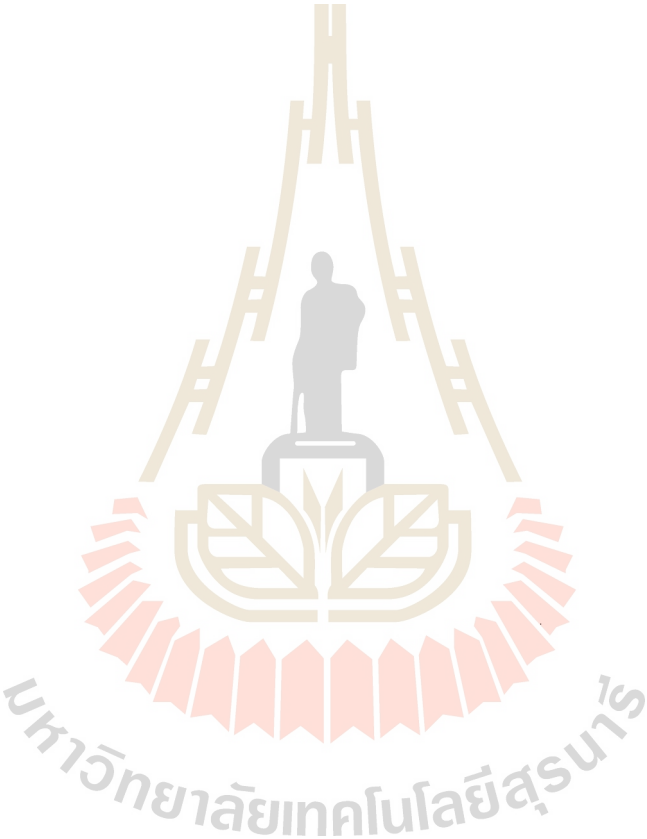
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1 นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ	5
2.2 ระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้อง	7
2.3 แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	17
2.4 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	18
2.5 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	19
2.6 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	21
2.7 หลักการประเมินโครงการแบบชีพฟ์โมเดล	23

2.8 การประเมินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	26
2.9 เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ	26
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ	
3.1 รูปแบบการประเมิน	34
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	35
3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ได้จากการประเมินโครงการ	37
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ	37
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	38
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	39
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ	
4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน	41
4.2 ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม	62
4.3 ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้	65
4.4 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์การทำสารนิพนธ์	69
4.5 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริม และขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์	74
4.6 ความเข้มแข็งของชุมชน	75
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
5.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	76
5.2 วิธีดำเนินการ	76
5.3 ผลการดำเนินการ	77
5.4 อภิปรายสรุปผล	77
5.5 ข้อเสนอแนะ	79
5.6 ข้อเสนอแนะ	79

บรรณานุกรม
ประวัติผู้เขียน

81
83

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ความคิดพื้นฐานการประเมินของสตףเฟิลบีม	24
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ ในแบบจำลองชิป	25
2.3 ปัจจัยการผลักดันเศรษฐกิจชุมชน	29

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 จำนวนร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะ ประชากรบ้านชัยสวรรค	54
4.2 จำนวนร้อยละของการประกอบอาชีพ ในหมู่บ้านชัยสวรรค	54
4.3 จำนวนร้อยละของประชากรในหมู่บ้านชัยสวรรค ที่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง	55
4.4 จำนวนร้อยละของนักเรียนบ้านชัยสวรรค จำแนกตามระดับชั้น	56
4.5 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ	57
4.6 จำนวนร้อยละของรายได้ประชาชนในหมู่บ้านชัยสวรรค	58

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ความยากจนของประชาชนในชนบทและชุมชนเมืองคือการไม่มีทุนและขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน รัฐบาลจึงมีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน โดยได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนของตนเอง อีกทั้งเพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันจะส่งผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

หมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วทั้งประเทศทั้งที่ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จและยังไม่ได้จัดตั้งกองทุนต่างก็ต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อให้กองทุนเกิดความเข้มแข็งต่อไป

บ้านขับสวรรค์ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ต.คลองไผ่ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา สามารถจัดตั้งกองทุนได้แล้ว โดยได้ขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเลขที่ 30201005 วันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2544 เพื่อจะทราบว่ากองทุนหมู่บ้านขับสวรรค์บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงจัดให้มีการประเมินกองทุนหมู่บ้าน โดยนักศึกษาลัทธิสุตรประกาศนียบัตรบัณฑิต เป็นผู้ประเมินและเรียบเรียงรายงานการประเมินในรูปของ สารนิพนธ์ (Substantive Report) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จตลอดจนจุดแข็งและอ่อนที่กองทุนหมู่บ้านว่าควรพัฒนาปรับปรุง

1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1.2.1 เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและกระบวนการจัดการของกองทุนหมู่บ้านขับสวรรค์ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

1.2.2 เพื่อทราบบทบาทที่แท้จริงของกองทุนหมู่บ้านชั่วคราวว่ามีผลต่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่ายบรรเทาเหตุฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วนได้จริงหรือไม่

1.2.3 เพื่อทราบว่าประชาชนในหมู่บ้านชั่วคราวมีศักยภาพและความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่

1.2.4 เพื่อทราบว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชั่วคราวมีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนมากน้อยเพียงใด

1.2.5 เพื่อหาปัจจัยทั้งด้านบวกและด้านลบที่ส่งผลต่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกองทุน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาและแก้ไขการบริหารจัดการกองทุนต่อไป

1.2.6 เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำสารนิพนธ์

1.3 กรอบความคิดทฤษฎี

กรอบความคิดหรือ แบบจำลองซึ่งเป็นเครื่องนำทางสำหรับการค้นหาตัวชี้วัดในการประเมินผล เพื่อการเก็บข้อมูลได้ใช้แบบความคิดเชิงระบบ (System Model) สำหรับการประเมินกองทุนการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ได้ใช้ต้นแบบความคิดเชิงระบบที่เรียกว่า “ ชิพพ์โมเดล ” (CIPP Model) ซึ่งเป็นแบบจำลองของสต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และคณะ ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เข้าใจง่ายสะดวกในการปฏิบัติ และเป็นข้อกำหนดในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2545 ให้เลือกแบบจำลองชิพพ์โมเดล

แบบจำลอง ชิพพ์ จะประเมินในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินกองทุนหมู่บ้าน ดังนี้

1.3.1 การประเมินบริบท (Context Evaluaion) เป็นการประเมินผลพื้นฐานเกี่ยวกับการค้นหาข่าวสารที่จะนำไปสู่การพัฒนาหมู่บ้านเป็นการประเมินให้ได้มาซึ่งเหตุผลเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของกองทุน โดยจะเน้นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับบริบทชุมชน ช่วยในการวินิจฉัยปัญหาเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ซึ่งจะประเมิน 2 วิธี คือ

1) ประเมินสภาวะแวดล้อม (Contingency Model) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาพัฒนาส่งเสริมให้โครงการดีขึ้น

2) ประเมินความถูกต้องของวัตถุประสงค์ (Congruence Model) เป็นการประเมินโดยการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.3.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อค้นหาตัวประกอบหรือแนวทางที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพที่จะอำนวยให้กองทุนหมู่บ้านดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจว่าความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ซึ่งได้แก่ นโยบายของรัฐบาล กองทุนเงิน 1 ล้านบาท คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวนเงินที่ผู้กู้ชำระคืน ผู้สมัครขอกู้ บัณฑิตและเงินสะสมของกองทุน เงินที่กู้มาได้ เงินอื่น ๆ

1.3.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการกระทำเพื่อให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับขั้น ซึ่งการประเมินกระบวนการของกองทุนหมู่บ้านประกอบด้วย การคัดเลือกผู้กู้ การแนะนำวิธีทำธุรกิจ การรับ ชำระหนี้ การจัดทำบัญชี การช่วยหาตลาด โดยมีวัตถุประสงค์ของการประเมินเพื่อหาจุดเด่นและ จุดด้อยของกระบวนการโดยการดำเนินการตามที่วางไว้ เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการตัดสินใจวางแผน และเพื่อรายงานถึงการดำเนินการต่าง ๆ ของกองทุนที่เกิดขึ้น

1.3.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จในระหว่างปฏิบัติตามโครงการและเมื่อสิ้นสุดโครงการ การประเมินผลผลิตจะดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นำไปใช้ได้หรือไม่ มีเกณฑ์อะไร นำมาเปรียบเทียบได้ แปลความหมายถึงสาเหตุโดยอาศัยการรายงานจากการประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า ซึ่งการประเมินผลผลิตของกองทุนหมู่บ้านประกอบด้วย จำนวนผู้กู้ ยอดเงินกู้ กองทุนสะสม ชื่อเสียงของหมู่บ้าน รายได้ทั้งที่เป็นเงินและสิ่งของ ความพึงพอใจของทุกฝ่าย

1.4 วิธีการดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของบ้านชัยสวรรค์ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1. เปรียบเทียบวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของหมู่บ้านชัยสวรรค์ว่าเป็นอย่างไร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติหรือไม่

ขั้นที่ 2. ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชัยสวรรค์ตามบทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินโครงการ

ขั้นที่ 3. ใช้ชีพชีโมเดลวิเคราะห์กองทุน กำหนดตัวชี้วัด ที่ทำการเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้แบบสำรวจที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด ใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์รายบุคคล การจัดประชุมเพื่อให้ได้ข้อมูล

รายกลุ่มสำรวจ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ แบบรายงานต่างใช้แบบจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หรือแบบที่ส่วนกลางกำหนด ซึ่งแบบรายงานจำนวน 12 แบบที่ส่วนกลางกำหนดมาให้มีจำนวนครั้งและวิธีการเก็บที่แตกต่างกัน

ขั้นที่ 5. ประมวลสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องเขียนในบทที่ 3 เรื่องวิธีการดำเนินการประเมินโครงการ และบทที่ 4 เรื่องผลการติดตามประเมินโครงการ

ขั้นที่ 6. เขียนสารนิพนธ์ตามคำอธิบายในชุดวิชาสารนิพนธ์

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ

ผลการศึกษาครั้งนี้จะได้ประโยชน์ต่อกองทุนหมู่บ้านชัยสวรรค์ และต่อผู้ศึกษาดังนี้

1.5.1 ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและกระบวนการจัดการกองทุนหมู่บ้านชัยสวรรค์

1.5.2 ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทที่แท้จริงของกองทุนหมู่บ้านชัยสวรรค์ที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน

1.5.3 ได้ทราบถึงกระบวนการพึ่งพาตนเอง ศักยภาพ และความเข้มแข็งของประชาชนบ้านชัยสวรรค์

1.5.4 ได้ทราบถึงความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการกองทุนของหมู่บ้านชัยสวรรค์

1.5.5 ได้ทราบปัจจัยทั้งด้านบวกและด้านลบที่ส่งผลต่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกองทุนเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาและแก้ไขการบริหารจัดการกองทุนต่อไป

1.5.6 ได้รับข้อมูลในการทำสารนิพนธ์

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาสาระและประเด็นการประเมินกองทุนหมู่บ้านแบ่งเป็น 9 ด้าน ได้แก่

- 1) นโยบาย หลักการและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 3) แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 4) แบบคำขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 5) ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 6) การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 7) หลักการประเมิน โครงการ แบบ ชิพโมเดล (CIIP Model)
- 8) การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 9) เอกสารหลักวิชาการอื่น ๆ

2.1 นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์

2.1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองเพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 1) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชน
- 2) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยค่าและภูมิปัญญา ของตนเอง
- 3) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
- 4) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
- 5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

2.1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะประสบความสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งความพร้อมของคนและครัวเรือน การควบคุมดูแลตนเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนทางสังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมืองเอง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนอาชีพ กองทุนสวัสดิการ ฯลฯ
- 2) การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ทั้งในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกับกองทุนทางสังคมของชุมชน และกองทุนที่ หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้นเพื่อให้กองทุนดังกล่าวมีการบริหารจัดการให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน
- 3) ตามแนวทางในการปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน ให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การพัฒนาเป็นของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยส่วนราชการเป็น ผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและจัดการกองทุน
- 4) การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ

2.1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

- 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
- 2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
- 3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
- 5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2.2 ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีระเบียบที่เกี่ยวข้องดังนี้

- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

- ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

- ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544 และ

- ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2544

2.2.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

ระเบียบฉบับนี้ประกอบไปด้วย 2 หมวด คือ

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ระเบียบกำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ” โดยมีชื่อย่อว่า กทบ. คณะกรรมการประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายให้เป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ เลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นกรรมการและเลขาธิการ

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 4 คน

ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อยสามคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน ดำรงตำแหน่งคราวละสองปี พ้นจากตำแหน่ง หากยังไม่

มีการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่หมดวาระนั้นปฏิบัติหน้าที่ต่อจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่ ผู้ทรงคุณวุฒิจะพ้นจากตำแหน่งก็ต่อเมื่อตาย ลาออก บุคคลล้มละลาย คณะรัฐมนตรีให้พ้นจากตำแหน่ง เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนเป็นคนไร้ความสามารถ ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม หากประธานกรรมการไม่มาประชุม ให้รองประธานผู้มีอาวุโสตามลำดับหรือคณะกรรมการคน หนึ่งสามารถเป็นประธานในที่ประชุมได้

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงในการลงคะแนนหนึ่งเสียง ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

- 1) กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกองทุน
- 2) กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน
- 3) จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เสนอต่อ คณะรัฐมนตรี
- 4) กำหนดแผนงานและอัตราระเบียบ ข้อบังคับและประกาศในการจัดตั้ง และแนวทางในการบริหารงานกองทุน
- 5) ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหาและจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน
- 6) ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการบริหารกองทุน
- 7) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้
- 8) ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่นๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้

9) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือคณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงาน หรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้ โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลา บางเวลา หรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วยก็ได้ โดยที่จะต้องผ่านการประชุมวินิจฉัยชี้ขาดจากคณะอนุกรรมการ

10) รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้ คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

11) ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ให้คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะอนุกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ได้เข้าประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด ในพระราชกฤษฎีกาเข้าประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. 2523 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเบิกจ่ายจากสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

หมวด 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

กำหนดให้มีสำนักงาน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติใน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
- 2) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ
- 3) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและของกองทุน
- 4) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน
- 5) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อม ในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน
- 6) จัดให้มี หรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกองทุน
- 7) พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการกองทุน
- 8) ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือและข้อเสนอแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับ นโยบาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน
- 9) ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน
- 10) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ
- 11) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2544)

2.2.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกความในวรรคสองของข้อ 6 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความดังต่อไปนี้แทน

“คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 4 คน”
(ประกาศ ณ วันที่ 27 เมษายน 2544 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 118 ฉบับที่ 41 ลงวันที่ 3 พฤษภาคม 2544) (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2544)

2.2.3 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกบทนิยาม คำว่า “กองทุน” ในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ “กองทุน ” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองแล้วแต่กรณีตามระเบียบนี้”

ข้อ 4 ให้ยกเลิกพินัยฯ คำว่า “ผู้แทนครอบครัว” ในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ข้อ 5 ให้ยกเลิกความในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 3 ให้กองทุนแต่ละกองทุนมีคณะกรรมการกองทุนจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคนแต่ไม่เกินสิบห้าคน ซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองโดยสมาชิก จากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการกองทุน เป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 17

การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนนั้น ควรคำนึงถึงจำนวนกรรมการหญิงและชาย ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนนั้น ให้คณะกรรมการกองทุนออกระเบียบข้อบังคับกองทุนตามมติของที่ประชุมสมาชิก โดยให้คำนึงถึงหลักศาสนา วัฒนธรรมและจารีตประเพณี ของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง”

ข้อ 6 ให้เพิ่มเติมความต่อไปนี้เป็นข้อ 18 ทวิ

“ข้อ 18 ทวิ ในกรณีกองทุนใดไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เนื่องจากสภาพข้อเท็จจริงสุดวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้คณะกรรมการกองทุนรายงานปัญหาและเสนอระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาต่อคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเพื่อพิจารณา

กรณีที่คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีมติเห็นชอบกับระเบียบปฏิบัติที่คณะกรรมการกองทุนเสนอตามวรรคแรก ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อให้ความเห็นชอบและใช้เป็นระเบียบปฏิบัติสำหรับกองทุนนั้นเป็นรายกรณี

ในกรณีที่คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีมติไม่เห็นชอบกับระเบียบปฏิบัติที่คณะกรรมการกองทุนเสนอตามวรรคแรก ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเรียกประชุมคณะกรรมการกองทุนนั้นภายในระยะเวลาสามสิบวัน เพื่อแจ้งผลการพิจารณาและร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการแก้ไขปัญหาให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาหกสิบวันนับตั้งแต่วันประชุมนัดแรก

ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดรายงานผลการประชุมตามวรรคสามให้คณะกรรมการพิจารณาภายในระยะเวลาเจ็ดวันนับตั้งแต่วันที่ครบเวลาตามวรรคสาม และให้คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด”

ข้อ 7 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น ข้อ 37 ทวิ

“ข้อ 37 ทวิ กรณีที่ทบปญญติตามความในหมวดนี้ขัดหรือแย้งกับหลักศาสนาของสมาชิกของกองทุน ให้คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดหลักเกณฑ์และรูปแบบในการใช้ประโยชน์จากเงินกองทุน และการกำหนดผลตอบแทนใช้คืนกองทุน ให้สอดคล้องกับหลักศาสนาของสมาชิกนั้นได้”

ข้อ 7 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น ข้อ 45 ทวิ

“ข้อ 45 ทวิ ในระยะเริ่มแรก หากประธานกรรมการยังมิได้แต่งตั้งผู้แทนคณะกรรมการหรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดตามข้อ 14 ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดสามารถดำเนินการประชุมโดยให้ถือว่าครบองค์ประชุมตลอดจนมีอำนาจหน้าที่ ตามข้อ 15 ได้”

ประกาศ ณ วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2544)

2.2.4 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 10 (8) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้เพิ่มเติมนิยามคำว่า “บัญชีกองทุนหมู่บ้าน” และคำว่า “บัญชีเงินสะสม” ในข้อ 3 แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้

“บัญชีกองทุนหมู่บ้าน” หมายความว่า บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อกองทุน- หมู่บ้าน (ชื่อหมู่บ้านและชุมชนเมือง) หรือ บัญชีที่ 1 ซึ่งกองทุนเปิดไว้รองรับเงินจัดสรรจากรัฐบาล

“บัญชีเงินสะสม” หมายความว่า บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อกองทุนหมู่บ้าน (ชื่อหมู่บ้านและชุมชนเมือง) หรือ บัญชีที่ 2 ซึ่งกองทุนเปิดไว้รองรับเงินฝากประเภทอื่นนอกเหนือจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาล

ข้อ 4 ให้ยกเลิกความในข้อ 14 วรรคแรก แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 14 ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการเป็นประธาน ปลัดจังหวัดเป็นรองประธาน ผู้แทนคณะกรรมการซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประธานกรรมการ และผู้แทนหน่วยงานระดับจังหวัดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คลังจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด แรงรักพัฒนาชนบทจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการเป็นอนุกรรมการและพัฒนากิจจังหวัดเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 5 ให้ยกเลิกความในข้อ 15 วรรคสอง แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ประกอบด้วย นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต เป็นประธานแล้วแต่กรณี ปลัดเทศบาลหรือปลัดเมืองพัทยาแล้วแต่กรณี ปลัดอำเภอฝ่ายปกครองและพัฒนาหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตแล้วแต่กรณี คลังจังหวัด ณ อำเภอ หรือ หัวหน้าฝ่ายการคลังแล้วแต่กรณี ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กร - ประชาชนและอื่นๆ จำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคนแต่ไม่เกินเก้าคน เป็นอนุกรรมการ และพัฒนากิจอำเภอหรือหัวหน้าฝ่ายพัฒนากิจชุมชนเขตแล้วแต่กรณี เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ”

ข้อ 6 ให้ยกเลิกความในข้อ 18 ทวิ แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในกรณีกองทุนใดไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เนื่องจากโดยสภาพข้อเท็จจริงสุควรวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้คณะกรรมการ-

กองทุนรายงานปัญหาและเสนอระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาต่อคณะกรรมการ การสนับสนุน ระดับอำเภอเพื่อพิจารณา และนำเสนอคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและประกาศใช้เป็นรายกรณีต่อไป”

ข้อ 7 ให้ยกเลิกข้อความใน ข้อ 31 บรรทัดสาม

ข้อ 8 ให้เพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ เป็น ข้อ 31 ทวิ

“ภายใต้บังคับแห่งข้อ 31 ทวิ การอนุมัติเงินกู้ หรือ เงินยืมฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนอนุมัติเงินกู้ รายหนึ่ง จำนวนไม่เกินสองหมื่นบาท จากเงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาล หรือ บัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) ไปใช้จ่ายเพื่อการฉุกเฉิน หรือ จำเป็นเร่งด่วน โดยกองทุนหมู่บ้านสามารถเบิกเงินฉุกเฉิน จากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) มาเก็บรักษาไว้เป็นเงินสด ตามระเบียบข้อบังคับ หรือ ข้อกำหนดของกองทุน โดยวงเงินสดที่เก็บรักษาประจำวัน จะต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุม ซึ่งมีสมาชิกมาประชุม ไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิก ทั้งหมด “

ข้อ 9 ให้เพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ เป็น ข้อ 34 ทวิ

“ข้อ 34 ทวิ ให้คณะกรรมการกองทุนเก็บรักษา หรือ เบิกจ่ายดอกเบี้ย หรือ เงินตอบแทนจากผลกำไร ตามเงื่อนไขและวิธีการ ดังต่อไปนี้

1) ดอกเบี้ย และ เงินตอบแทนจากผลกำไร ที่เกิดขึ้นจากการนำเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) ไปให้สมาชิกกู้ หรือ ยืมไปลงทุน หรือ เพื่อการฉุกเฉินจะต้องนำเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1)

2) ให้กองทุนจัดทำบัญชี และ งบกำไรขาดทุน ทุกหกเดือน เพื่อจะได้รับทราบผลประโยชน์ของกองทุนโดยรวม

3) ให้เบิกจ่ายดอกเบี้ย หรือ เงินตอบแทนจากผลกำไรสะสมที่เกิดขึ้น หรือ นำไปใช้จ่าย และจัดสรรตามเงื่อนไข หรือ ระเบียบที่แต่ละกองทุนได้กำหนดขึ้น

4) ให้คณะกรรมการกองทุนทำหลักฐานการเบิกถอนดอกเบี้ย หรือ เงินตอบแทนจากผลกำไรจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการเบิกถอน พร้อมหลักฐานแล้วปิดประกาศให้สมาชิกกองทุนได้รับทราบ และตรวจสอบ ณ ที่ทำการกองทุน”

ข้อ 10 ให้ยกเลิกข้อความในข้อ 35 แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 35 การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืม ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือเงิน

ยืม พร้อมเงินตอบแทนจากผลกำไร ให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา ให้กระทำได้ในกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1) สมาชิกที่ประสงค์จะชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืมทุกประเภท ต้องไปติดต่อขอชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืมทุกประเภท กับคณะกรรมการกองทุน เพื่อตรวจสอบเงินงวด (เงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือ เงินยืม และเงินตอบแทนจากผลกำไร) ที่จะต้องส่งชำระคืน

คณะกรรมการกองทุนจัดทำหนังสือแจ้งความประสงค์ในการชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืมทุกประเภท ของสมาชิกให้กับสมาชิก จำนวนสามฉบับ

สมาชิคนำเงิน (เงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือ เงินยืม และเงินตอบแทนจากผลกำไร) ไปฝากเข้าบัญชีออมทรัพย์ของสมาชิก พร้อมทั้งทำหลักฐานการถอนเงิน (ใบถอนเงิน) มอบไว้กับธนาคารเพื่อให้ธนาคารถอนเงินจำนวนดังกล่าว

ธนาคารถอนเงิน ตามยอดเงิน ซึ่งระบุไว้ในหลักฐานการถอนเงิน (ใบถอนเงิน) แล้วนำฝากเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1)

เมื่อธนาคารรับเงินและหลักฐานการถอนเงิน (ใบถอนเงิน) จากสมาชิกกองทุนแล้วให้มอบหนังสือแจ้งความประสงค์ในการชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืม (ฉบับที่ 1 และ ฉบับที่ 2) ให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิคนำไปเก็บไว้เป็นหลักฐานหนึ่งฉบับ และนำไปมอบให้คณะกรรมการกองทุนตามระเบียบ หรือ ข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน หนึ่งฉบับ เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชี หรือ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง ส่วนอีกหนึ่งฉบับ (ฉบับที่ 3) ให้ธนาคารจัดเก็บไว้เป็นหลักฐาน หรือ

2) กองทุน จัดประชุมโดยมีสมาชิกของกองทุนร่วมเข้าประชุมไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เพื่อพิจารณาเลือก หรือ มอบหมายให้กรรมการกองทุนตามจำนวนเหมาะสมเป็นผู้รวบรวมและรับชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืมทุกประเภท

สมาชิกที่ประสงค์จะชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืมทุกประเภท ต้องไปติดต่อขอชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือ เงินยืม และเงินตอบแทนจากผลกำไร กับกรรมการกองทุน

กรรมการกองทุนตามวรรคหนึ่ง รับชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือ เงินยืม และเงินตอบแทนจากผลกำไร จากสมาชิก พร้อมออกใบเสร็จรับเงิน เพื่อเป็นหลักฐาน แล้วจัดทำบัญชีรายชื่อ และรายละเอียดของจำนวนเงินที่รับชำระคืนจากสมาชิกส่งมอบให้ธนาคาร

เมื่อธนาคารรับเงิน และ รายละเอียดตามวรรคสาม จากกรรมการกองทุน ให้ธนาคารนำเงินฝากเข้าบัญชีของผู้กู้ หรือ ผู้ยืมเป็นรายตัว แล้วให้ถอนเงินตามจำนวนที่นำฝากเข้าบัญชีรายตัวของผู้กู้ หรือ ผู้ยืม เข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1)

ข้อ 11 ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้ เป็นข้อ 41 ทวิ

“ข้อ 41 ทวิ หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองที่ยังไม่สามารถจัดประชุมเพื่อเปิดเวทีชาวบ้าน ในการดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนตาม ข้อ 41 ให้อนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1) สำรวจจำนวนครัวเรือนของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่อาศัยอยู่จริงว่าเป็นจำนวนเท่าใด และเมื่อทราบจำนวนตามข้อเท็จจริง ให้ใช้จำนวนตามข้อเท็จจริงเป็นฐานในการคิดคำนวณจำนวนของสามในสี่ของครัวเรือน

2) เมื่อสำรวจข้อเท็จจริงของจำนวนครัวเรือนแล้ว ให้จัดประชุมเพื่อเปิดเวทีชาวบ้าน และดำเนินการจัดประชุมครั้งแรก มีจำนวนผู้แทนครัวเรือนมาไม่ครบสามในสี่ของจำนวนทั้งหมด ให้ดำเนินการจัดประชุมเป็นครั้งที่สอง อีกครั้งหนึ่ง และเมื่อจัดประชุมเป็นครั้งที่สอง แล้วจำนวนผู้แทนครัวเรือนยังไม่ครบตามที่กำหนด ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

ก. ทำการสำรวจความจำนงของผู้แทนครัวเรือนเป็นรายครัวเรือนว่าจะมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมประชุมเพื่อเปิดเวทีชาวบ้านหรือไม่

ข. เมื่อดำเนินการสำรวจความจำนงของผู้แทนครัวเรือนเสร็จสิ้นแล้วให้ดำเนินการประชุม เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านเป็นครั้งที่สาม โดยเรียกประชุมผู้แทนครัวเรือนที่มีความจำนงเข้าร่วมประชุม และผู้เข้าร่วมประชุมครั้งที่สาม จะต้องไม่น้อยไปกว่าทั้งสองครั้งที่ผ่านมา และจะต้องมีผู้แทนครัวเรือนที่แสดงความจำนงเข้าร่วมประชุมจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่

3) หลังจากที่ได้ดำเนินการประชุมครั้งที่สามเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้อนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ รวบรวมเอกสารอันประกอบไปด้วย

- . บัญชีรายชื่อความจำนงของผู้แทนครัวเรือน
- . สำเนาบันทึกรายงานการประชุมเวทีชาวบ้าน
- . แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(กทบ. 1)

จัดส่งให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด พิจารณาให้ความเห็นชอบว่าเห็นสมควรให้ถือเป็นการจัดเวทีชาวบ้านโดยสมบูรณ์หรือไม่ และเมื่อคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีมติเห็นชอบให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อความเห็นชอบเป็นรายกรณี ต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ 119 ตอนพิเศษ 43 ง วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2545

2.3 แบบติดตามสังเกตการณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 หมวดที่ 6 บทเฉพาะกาล ในข้อที่ 41 ซึ่งกล่าวว่า

1. จะต้องมีการเวียนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านเข้าร่วมประชุม
2. มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านซึ่งมาจากการจัดทำประชามหมู่บ้านตามมติของเวทีชาวบ้าน

คณะกรรมการมีคุณสมบัติตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ตามข้อ 17 ดังนี้

1. เป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน
2. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
3. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียทางการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
5. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก
7. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด
8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุน จากการที่คณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ หรือที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

2.4 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว สามารถขอรับการจัดสรรเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. การประเมินความพร้อมของกองทุน
3. รับเงินจัดสรร

2.4.1 การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งประกอบด้วยจัดทำแบบขอขึ้นทะเบียนตามแบบ กทบ.2 ซึ่งขอรับแบบ กทบ. 2 จากคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

1) ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสิน หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบ ข้อบังคับกองทุน

2) เปิดบัญชีกับธนาคาร

2.4.2 การประเมินความพร้อมกองทุน

เมื่อกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองได้ยื่นขึ้นทะเบียนต่อธนาคารแล้วคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับกองทุนหมู่บ้านจะประเมินความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน
- 2) คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน
- 3) ความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจการบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน
- 4) ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน
- 5) การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน หรือสมาชิกในการจัดการกองทุน
- 6) การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบ และข้อบังคับของกองทุน
- 7) การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน

2.4.3 รับเงินจัดสรร

เมื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ อนุมัติเงินจัดสรรตามผลการประเมินความพร้อมแล้ว จะแจ้งให้กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองทราบ เมื่อกองทุนได้รับแล้วให้ติดต่อธนาคารเพื่อทำหลักฐานการรับเงินจัดสรร โดยมีเอกสารดังนี้

- 1) สมุดบัญชีเงินฝากของกองทุน
- 2) มติที่ประชุม ซึ่งเห็นชอบและมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุน เป็นผู้มีอำนาจในการทำนิติกรรมสัญญากับธนาคารไปแสดงต่อธนาคารฯ และมติดังกล่าวต้องให้ประธานกรรมการกองทุนลงนามกำกับ และรับรองสำเนาครบทุกหน้า
- 3) บัตรประจำตัวประชาชนของคณะกรรมการกองทุน
สำหรับกองทุนหมู่บ้านชั่วคราว มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 1. ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร ผลผลิตด้านต่าง ๆ ของประชากรในหมู่บ้าน สถานที่จัดจำหน่ายผลผลิตของหมู่บ้าน รายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้าน
 2. การได้มาซึ่งคณะกรรมการในหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมการประชุม วิธีการคัดเลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้าน วันที่มีการเลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คุณสมบัติที่ครบถ้วนของคณะกรรมการ ประสิทธิภาพของคณะกรรมการที่ผ่านการประเมิน รายชื่อคณะกรรมการจำนวน 15 คน
 3. มีระเบียบข้อบังคับสำหรับใช้ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านซึ่งผ่านการกำหนดโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และประชาชนในหมู่บ้าน
 4. มีทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยการรวมกลุ่มองค์กรจำนวน 5 กลุ่ม จำนวนสมาชิกรายบุคคล จำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนหมู่บ้านในรูปของการถือหุ้น ค่าธรรมเนียม เปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคารออมสินสาขาสี่คิ้ว เลขที่บัญชี 06-4307-20-063539-0 ซึ่งได้รับเงินโอนเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2544
 5. มีแนวคิดในการบริหารจัดการกองทุน
 6. ได้ขึ้นทะเบียนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 (ระเบียบกองทุนหมู่บ้านชั่วคราว, กทบช.2)

2.5 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชั่วคราว จำนวน 15 คนและประชาชนบ้านชั่วคราวร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน โดยมีระเบียบดังต่อไปนี้

2.5.1 ที่ตั้งของกองทุน

บ้านเลขที่ 98 หมู่ที่ 5 บ้านชัยสวรรค์ ต.คลองไผ่ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา

2.5.2 วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านชัยสวรรค์

- 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
- 2) เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากสัจจะออมทรัพย์
- 3) เพื่อให้บริการเงินกู้ให้แก่สมาชิก
- 4) เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดีมีคุณธรรม

2.5.3 แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินดังนี้

- 1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
- 2) ดอกหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน
- 3) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
- 4) เงินค่าหุ้น
- 5) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- 6) เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพัน

อื่นใด

2.5.4 คุณสมบัติของสมาชิก

- 1) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย มีความรู้ ความเข้าใจเห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
- 2) เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบกองทุน
- 3) เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุนได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
- 4) อดทน เสียสละ และเห็นประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
- 5) มีเงินฝากสัจจะ และถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น แต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมด ที่มีอยู่ในกองทุน
- 6) ประพฤติดี ไม่เสพหรือเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด

2.5.5 การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

- 1) ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการกองทุน
- 2) คณะกรรมการกองทุน เป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใด เข้าเป็นสมาชิก โดยชอบธรรม

2.5.6 การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก

- 1) ตาย
- 2) ลาออกโดยการได้รับอนุญาตให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
- 3) วิกลจริต จิตฟั่นเฟือนหรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- 4) ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนสองในสามของผู้เข้าร่วมประชุม
- 5) จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุนหรือแสดงตนเป็นปรปักษ์หรือไม่ให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด
- 6) จงใจปิดบังความจริงอันควรแจ้งให้ทราบ ในใบสมัครสมาชิก
- 7) นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้
- 8) มีลักษณะหรือคุณสมบัติไม่ตรงกับข้อ 6

2.6 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้ นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 หมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีหลักเกณฑ์การพิจารณาให้เงินกู้ยืมดังนี้

1. ประวัติและอุปนิสัย เป็นคนซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำมาหากิน อดทน ไม่คดโกง ไม่เสเพล ไม่เล่นการพนัน ไม่เคยมีประวัติเสียหายทางการเงิน มีความรู้และมีประสบการณ์ในธุรกิจที่ทำ

2. หลักประกัน บุคคลที่จะค้ำประกันควรมีฐานะทางการเงินดีพอที่จะสามารถชำระหนี้แทนได้หรือต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ น่าเชื่อถือ ถ้าเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันก็ต้องมีสภาพคล่องสูงหรือสามารถขายได้ง่ายและรวดเร็ว และควรกำหนดว่าจะให้กู้กี่เปอร์เซ็นต์จากการประเมิน หลักทรัพย์ เพื่อให้มีส่วนต่างสำหรับดอกเบี้ยที่จะเกิดขึ้น หากต้องมีการบังคับเอาทรัพย์สินที่เป็นประกันไปชำระหนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ว่าถ้าจะบังคับเอาเงินจากทรัพย์สินที่เป็นประกัน ภาวะหนี้ก็เกินมูลค่าหลักประกันแล้ว

3. ความสามารถในการชำระหนี้ พิจารณาจากรายได้ต่อเดือน ภาวะตลาด ปัญหาในการหาวัตถุดิบมาผลิต ทำให้ที่ตั้งกิจการ สภาพแวดล้อม แหล่งที่จะขายสินค้า

4. เงินทุนของผู้ที่ขอกู้ ผู้ขอกู้ควรมีเงินลงทุนของตนเองจำนวนหนึ่งที่เตรียมสะสมไว้สำหรับการประกอบอาชีพในสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดที่ต้องใช้ในการทำธุรกิจ เพราะหากใช้เงินทุนของตนเองน้อยแต่ขอกู้มากผู้กู้จะต้องมีการชำระหนี้สูง ทำให้เกิดหนี้มีปัญหาล้นในภายหลัง นอกจากนี้การที่ผู้ขอกู้ใช้เงินลงทุนของตนเองมากย่อมเป็นการแสดงออกถึงความมั่นใจในธุรกิจของตนเองอย่างหนึ่ง และมีความตั้งใจจริงที่จะประกอบธุรกิจของตนให้ประสบความสำเร็จ

5. เหตุการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ปัจจุบันมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ผู้ประกอบการไม่อาจควบคุมได้ เช่น ปัญหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูง ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ทำให้กำลังการซื้อลดลง ปัญหาสินค้าล้นตลาด ปัญหาสินค้าอากาศที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ในกรณีที่เห็นว่าอาจมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธุรกิจหรือการค้าของผู้กู้ และอาจส่งผลต่อการชำระหนี้ก็ต้องพิจารณาว่าจะให้กู้หรือไม่

กรณีกองทุนหมู่บ้านชัยศรีจันทร์ มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณาให้กู้ดังนี้

1. พิจารณาตามประเภทการกู้ยืม ได้แก่ การพัฒนาอาชีพ กู้ฉุกเฉิน ลดรายจ่าย เพื่อการแปรรูป

2. ผู้กู้จะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการกองทุนโดยครบถ้วนละ 1 ราย ในการกู้ยืมอย่างชัดเจน

3. ลักษณะโครงการที่สมาชิกยื่นขอกู้ ต้องมีลักษณะหรือมีคุณสมบัติเป็นโครงการที่สามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาด และสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่าคุ้มค่าต่อการลงทุน

4. วงเงินกู้ให้สมาชิกกู้ได้รายละ 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติ 3 ใน 4 ของคณะกรรมการควรมติเงินกู้รายใดเกิน 20,000 บาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิกทั้งหมดเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกิน 50,000 บาท เงินกู้ทุกประเภทต้องมีการทำสัญญากับคณะกรรมการ 1 ชุด

5. การชำระเงินกู้ผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านจะต้องส่งเงินคืนพร้อมดอกเบี้ยตามสัญญาที่จัดทำขึ้น อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 บาทต่อปี

2.7 หลักการประเมินโครงการตามรูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล

2.7.1 รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล

“รูปแบบการประเมินแบบ ชีพฟ์โมเดล” ซึ่งสรุปโดย จำเนียร สุขหลาย และคณะ (2544 : 221-234) ประกอบด้วย การประเมินในสี่ด้านคือ 1)การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม 2)การประเมินปัจจัยนำเข้า 3)การประเมินกระบวนการ 4)การประเมินผลผลิต ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

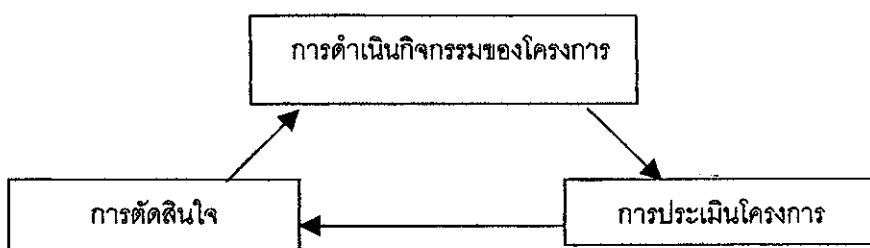
- 1) การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม(Context Evaluation) ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยเน้นในด้าน ความสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริง ช่วยในการวินิจฉัยปัญหา ช่วยให้ ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้ทราบถึงขอบเขตการประเมิน
- 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้ เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับตัดสินใจวางแผนงานเพื่อรายงานสะสมถึงการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
- 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจ เพื่อตัดสินใจและดูแลผลสำเร็จของโครงการ และมีความจำเป็นในระหว่างดำเนินการโครงการ

การนำเอาแบบจำลองของชีพฟ์โมเดล ไปใช้ประเมินทำได้ในโครงการ 3 ลักษณะ คือ

- ก. จัดหาโครงการ ศึกษาว่ามีปัญหาอะไรน่าจะทำ
- ข. โครงการที่มีอยู่แต่ยังไม่ได้ดำเนินการ
- ค. โครงการในระหว่างที่กำลังดำเนินการอยู่

2.7.2 รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดลของสต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model)

สต๊ฟเฟิลบีม กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ โดยมีแนวคิดพื้นฐานปรากฏตามแผนภาพที่ 2.1

แผนภาพที่ 2.1 : ความคิดพื้นฐานการประเมินของสต๊ฟเฟิลบีม

สต๊ฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนของการประเมิน เป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

สต๊ฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นของการประเมินออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1.) การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2.) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมความพอเพียงของทรัพยากร เช่น จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินโครงการ

3.) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมิน เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4.) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมิน เพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของ การยุบ การเลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้สต๊ฟเฟิลบีมยังได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

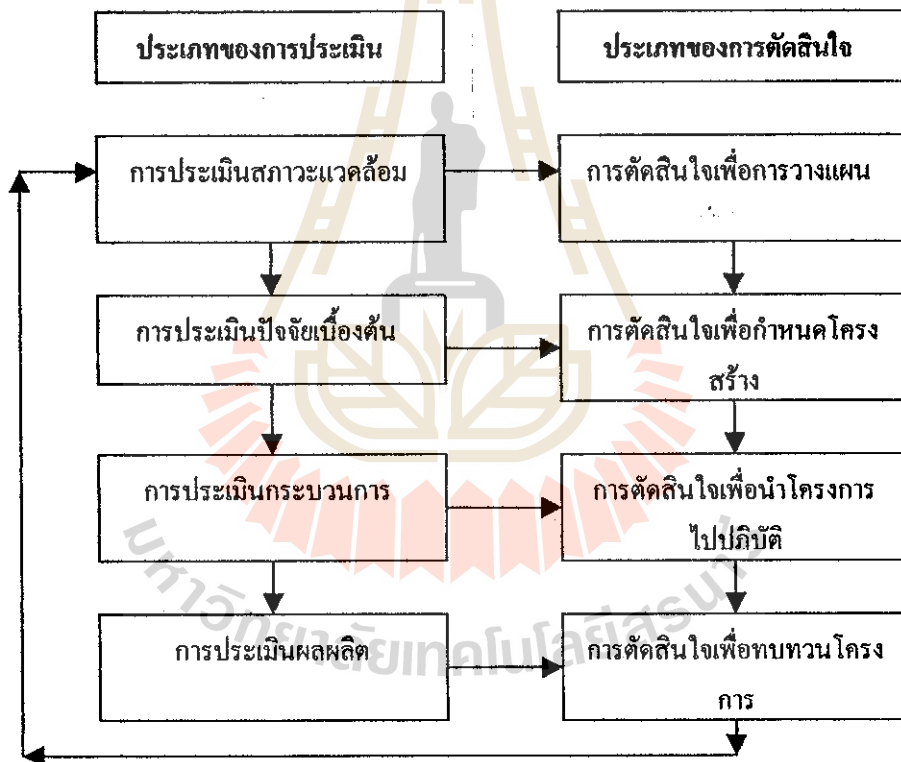
1.) การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2.) การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3.) การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4.) การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการ

स्टัฟเฟิลบีม ได้นำเสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการ ประเมินกับการตัดสินใจ ดังนี้

ภาพที่ 2.2 : ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสตัฟเฟิลบีม

2.8 การประเมินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการอนุมัติจัดสรรกองทุนแล้วเสร็จ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งทางด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการโดยกำหนดให้ศึกษาและปฏิบัติงานจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง อันเป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา เนื้อหาหลักสูตรเน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี การจัดทำโครงการ การวิเคราะห์โครงการ การวิจัยและประเมินผลโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการเรียนรู้ชุมชน การประเมินผลและการพัฒนาชุมชนที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ ตลอดจนวิธีการต่างๆ เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองที่ปฏิบัติอยู่ให้มีประสิทธิภาพที่สุด นอกจากนี้โครงการเพิ่มประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองยังช่วยสร้างโอกาสสำหรับบัณฑิตที่ว่างงาน โดยเฉพาะบัณฑิตในชนบทจำนวน 74,881 คน ได้มีงานทำ พร้อมทั้งช่วยในการยกระดับการศึกษาของบัณฑิตให้มีทักษะในการบริหารจัดการเพิ่มขึ้น ทำให้บัณฑิตทราบข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลของหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และข้อมูลอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในการจัดการและการประเมินโครงการ จึงนับว่าเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศอีกทางหนึ่ง

2.9 เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ

2.9.1 องค์ประกอบชุมชนท้องถิ่น

ความหมายหลักของชุมชนท้องถิ่น และแผนภาพเชิงระบบที่กล่าวในตอนต้นสามารถสรุปได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 52-53)

- 1) คนหรือประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรท้องถิ่น กลุ่มประชาคม
- 2) สถาบันในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ วัด โรงเรียน องค์กรศาสนา ฯลฯ
- 3) ฝ่ายบริหารชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ อบต. เทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ
- 4) อาณาเขตทางภูมิศาสตร์
- 5) ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6) ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ
- 7) ทรัพยากรชุมชนท้องถิ่น เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ป่าไม้ แม่น้ำ ฯลฯ

- 8) หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ ราชการส่วนภูมิภาค หน่วยงานรัฐจากส่วนกลาง ฯลฯ
- 9) ประชาสังคมนอกชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ นักพัฒนา นักวิชาการ นักวิชาชีพ ธุรกิจ
- 10) องค์กรท้องถิ่น ได้แก่ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ กิ่งอำเภอ จังหวัด ประเทศ
- 11) องค์กรท้องถิ่นอื่นๆ เช่น ไปรษณีย์ ธนาคาร

2.9.2 การประเมินกับการพัฒนาโครงการ

กรอบในการประเมินการดำเนินงานมี 6 ประเด็นด้วยกัน คือ

1) ความชัดเจนของโครงการ ได้แก่ ความชัดเจนในเป้าหมาย วัตถุประสงค์และประชากรที่จะได้รับผลประโยชน์จากโครงการ กิจกรรมหรือแนวทางการดำเนินงานตามโครงการ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้หรือไม่ ความมีเหตุผลในการแก้ปัญหา ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาการหรือไม่ และที่สำคัญที่สุดคือเชื่อถือได้หรือไม่ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้นั้นจะทำให้โครงการบรรลุเป้าหมายหรือแก้ปัญหาที่ระบุไว้ได้

ดังนั้นการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ต้องสามารถระบุได้ว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกองทุนไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุน มีความเข้าใจชัดเจนในเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกองทุนมากน้อยเพียงใด มีความชัดเจนเกี่ยวกับคุณสมบัติผู้กู้ยืมเงินกองทุนเพียงใด มีความชัดเจนในแนวทางการดำเนินงานของกองทุนตั้งแต่การจัดตั้งกองทุน การบริหารจัดการและการพัฒนากองทุนมากน้อยเพียงใด การแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารจัดการกองทุนไปตามหลักวิชาหรือไม่อย่างไร

2) ความครอบคลุมประชากรเป้าหมายของโครงการ เป็นการประเมินว่าโครงการนั้นได้มีการประชาสัมพันธ์ รมรงค์ ให้การดำเนินงานตามโครงการเข้าถึงบุคคลเป้าหมายมากน้อยเพียงใด การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงต้องระบุได้ว่า การดำเนินงานของกองทุนมีการประชาสัมพันธ์การรณรงค์อย่างไรบ้าง เพื่อให้สมาชิกทุกคนในหมู่บ้านเข้าใจและใช้บริการของกองทุน

3) การประเมินความพึงพอใจในโครงการ เป็นการประเมินการยอมรับทางสังคมของโครงการ ประชากรเป้าหมายที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการมีความเข้าใจยอมรับกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการหรือไม่เพียงใด การประเมินการยอมรับทางสังคมนี้ทำให้เราพิจารณาได้ว่า กิจกรรมของโครงการนั้นสอดคล้องกับประเพณี ศาสนา สังคม และเชิ้อชาติ ของประชากรเป้าหมาย หรือไม่อย่างไร ดังนั้นการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต้องระบุได้ว่าประชาชนในชุมชนให้การยอมรับมีความพึงพอใจในหรือมีทัศนคติต่อกองทุนอย่างไร

4) ความเป็นไปได้ของกิจกรรม เป็นการหาข้อสมมติเพื่อพิจารณาว่ากิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ทั้งด้านงบประมาณและด้านการเทคนิควิธีภายใต้เงื่อนไขของชุมชนนั้น ๆ จะพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไร เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการนั้นมีความยั่งยืนการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ต้องระบุได้ว่าการดำเนินงานมีปัญหาอุปสรรคอะไร ด้านใดบ้าง หมู่บ้านหรือชุมชนนั้นมีจุดแข็งจุดอ่อนอะไรบ้าง

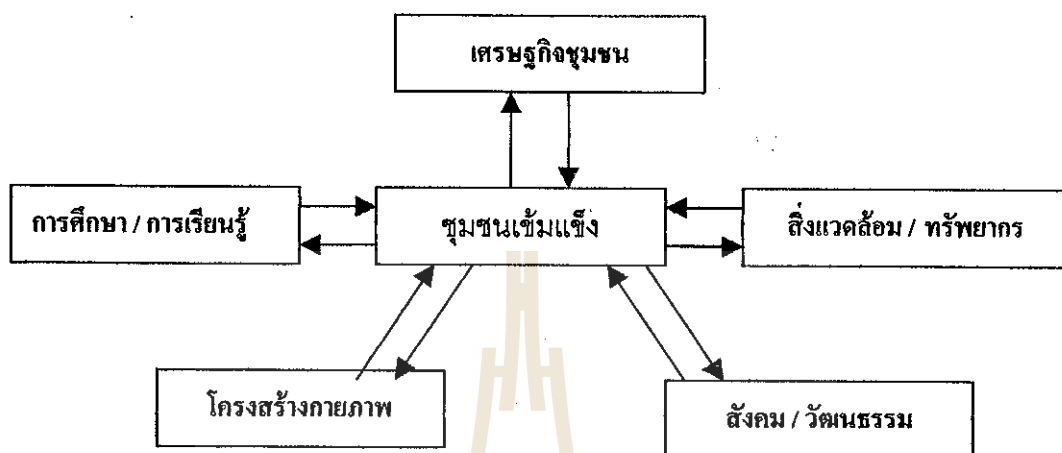
5) ความมีประสิทธิผลของโครงการ เป็นการประเมินว่ากิจกรรมต่าง ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงใด เข้าถึงประชากรเป้าหมายเพียงใด ทำให้ปัญหาที่โครงการนั้นต้องการแก้ไขหมดไปหรือ ลดลงมากน้อยเพียงใด การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็ต้องให้ข้อสมมติเหล่านี้ได้ด้วย

6) การให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงโครงการ การแสวงหาข้อสมมติตามประเด็นที่ 1 ถึง 5 จะทำให้นักประเมินสามารถให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงาน โครงการแก่ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้รับผิดชอบโครงการนั้นได้ ดังนั้นการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองต้องมีข้อเสนอแนะให้ผู้รับผิดชอบโครงการกองทุนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านหรือ ชุมชนระดับอำเภอ ระดับจังหวัดจนถึงระดับชาติ นำไปพิจารณาพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการกองทุนให้มีความยั่งยืนต่อไปด้วย

2.9.3 ความเข้มแข็งของชุมชน

ปัจจัยที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันของชาวบ้าน และความศรัทธาในทางศาสนา การศึกษาหาความรู้ ทั้งในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนที่ใช้สำหรับสัญจร และการขนส่งสินค้า สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่ปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุด ได้แก่ เศรษฐกิจชุมชน และความเข้มแข็งของชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. (2545)) แนวความคิดของ มงคล คำธานินทร์ (2541) สอดคล้องกับของ ประเวศ วะสี (2544) ที่ว่า “ในการส่งเสริมพลังชุมชนต้องส่งเสริมพลังชุมชนการรวมตัวโดยใช้คุณธรรมหรือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เป็นตัวตั้ง ไม่ใช่อำนาจตั้งเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่ใช้เงินเป็นตัวตั้ง ถ้าเอาเงินเข้ามาใช้เพื่อส่งเสริมหนุนส่งการใช้คุณค่าความเป็นมนุษย์ก็เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ เมื่อชุมชนเข้มแข็งทั้งในชนบทและในเมืองทั่วแผ่นดิน จะแก้ปัญหาความยากจน ปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด โรคเอดส์ ปัญหาโสเภณี และความรุนแรงต่าง ๆ การอนุรักษ์วัฒนธรรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เกิดการจัดองค์กรแบบใหม่ซึ่งเป็นการจัดองค์กรโดยธรรม สร้างเสริมสุขภาพ และเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจริง เพื่อให้ชีวิต

เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม และศีลธรรม บูรณาการไปสู่ความเจริญอย่างแท้จริงและยั่งยืน”

ภาพที่ 2.3 : ปัจจัยการผลักดันเศรษฐกิจชุมชน

ที่มา : มงคล ด้านธานินทร์ (2541)

2.9.4 ลักษณะของธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชนเป็นธุรกิจที่ใช้เงินลงทุนในระยะเริ่มต้นไม่มากนัก หากแต่เน้นการสร้างงานในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นเป็นหลัก รายได้จากการขายอาจไม่จำเป็นต้องสูงนักในระยะเริ่มแรกโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ได้เป็นสำคัญ ธุรกิจชุมชนโดยทั่วไปมีลักษณะดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, 2545)

1) เป็นธุรกิจขนาดเล็ก มีความคล่องตัวในการบริหาร ผู้บริหาร หรือตัวแทนกลุ่มสามารถตัดสินใจในธุรกิจได้ทันที และรวดเร็ว เพราะการบริหารงานที่ไม่ซับซ้อน สามารถตัดสินใจปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และตลาด ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสมาชิกของกลุ่มได้อย่างรวดเร็ว

2) รายได้จากยอดขายในระยะเริ่มต้นไม่มากนัก ธุรกิจชุมชนจะทำการจำหน่ายสินค้าบริการ หรือผลิตสินค้าในปริมาณที่สามารถคุ้มทุน และได้กำไรเพื่อแบ่งให้แก่สมาชิกตามปกติโดยคำนึงถึงขนาดของตลาดที่มีอยู่เป็นสำคัญ จึงทำให้รายได้จากยอดขายไม่มากนัก แต่เพียงพอที่จะทำให้ธุรกิจดำเนินกิจการอยู่ได้อย่างราบรื่น และมีผลในการสร้างงานให้แก่สมาชิกเพื่อช่วยเสริมการดำรงชีพให้อยู่ได้ในบรรดาสมาชิก

3) ต้นทุนในการดำเนินการค้า ธุรกิจชุมชนนั้นดำเนินงานโดยเน้นให้คนมีงานทำ แต่ในสภาพการทำงานที่เป็นมิตร และมีความสุข จึงไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าจ้างมาก ในขณะเดียวกัน ต้นทุนในการจัดหาอุปกรณ์ และเครื่องใช้ไปตามความจำเป็นในการประกอบธุรกิจซึ่งเน้นการประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย

4) การติดต่อ และการให้บริการกับลูกค้าเป็นไปอย่างใกล้ชิด ธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่ ดำเนินงานโดยสมาชิกในชุมชน ซึ่งทำให้การติดต่อสื่อสารกับลูกค้าเป็นไปในลักษณะเป็นกันเอง และการเป็นเพื่อนบ้านช่วยให้ทราบความต้องการของลูกค้าโดยตรง สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับลูกค้าได้ทันที

5) การเริ่มต้นธุรกิจทำได้ง่าย ธุรกิจชุมชนสามารถเริ่มต้นได้ง่าย โดยคณะบุคคลที่ไม่ใช่เครือญาติมีวัตถุประสงค์ที่จะทำธุรกิจร่วมกันเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม และชุมชน การที่มีบุคคลจำนวนหนึ่งสนใจทำธุรกิจร่วมกันมีผลทำให้ปัญหาเงินทุนไม่เป็นอุปสรรคเพราะใช้เงินลงทุนไม่มาก ทุกคนเป็นสมาชิกไม่มีเจ้าของผูกขาดแต่เพียงผู้เดียว แต่อาจจะมีตัวแทนของกลุ่มที่ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่บริหารจัดการ หรือเป็นตัวแทนที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิก

ประเภทของธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชนมีลักษณะเช่นเดียวกับธุรกิจทั่วไปที่มีการจัดแบ่งธุรกิจออกเป็นประเภทตาม การประกอบการ 4 ประเภท คือ ธุรกิจการผลิต ธุรกิจค้าปลีก ธุรกิจค้าส่ง และธุรกิจบริการ

1) ธุรกิจการผลิต หมายถึง การผลิตสินค้า โดยการนำเอาวัสดุ หรือสินค้าบางชนิดมา แปรสภาพให้เป็นสินค้าใหม่ มีรูปแบบใหม่ ธุรกิจชุมชนที่ดำเนินการทางด้านการผลิตจะทำการ ผลิตในครัวเรือน ซึ่งอาศัยวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น อาทิเช่น ผลิตเครื่องปั้นดินเผา ผลิตเครื่องจักร สาน ทอผ้า อุตสาหกรรมจากไม้ หรือธุรกิจชุมชนที่ทำการผลิตในขบวนการที่ต้องอาศัยคนงาน จำนวนหนึ่ง เช่น การผลิตวุ้นเส้น การผลิตซีอิ๊วในท้องถิ่น เป็นต้น ธุรกิจชุมชนที่ทำการผลิตเอง อาจจะดำเนินการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้เอง หรืออาจจะขายสินค้าที่ผลิตได้ให้พ่อค้าคนกลาง หรือ ตัวแทนจำหน่ายสินค้าต่อไป

2) ธุรกิจค้าปลีก หมายถึง กิจการที่ทำการขายสินค้าให้ผู้บริโภค ณ จุดที่ทำการขาย สินค้าที่นิยมจำหน่ายให้กับผู้บริโภคจะได้แก่ สินค้าอุปโภค สินค้าบริโภคทุกชนิด ตั้งแต่ของใช้ จำเป็นในบ้าน เช่น ยาสิฟีน สบู่ ผงซักฟอก หรือสินค้าประเภทอาหาร อาทิเช่น ขนมปัง อาหารกระป๋อง หรือประเภทยาโรคภัย เช่น ยาแก้ปวดศีรษะ ยาธาตุ ยาสามัญประจำบ้าน จนถึงสินค้าประเภทของเล่นเด็ก เครื่องเขียน เป็นต้น ธุรกิจประเภทนี้เน้นการร่วมทุนของสมาชิก

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะจัดหาสินค้ามาจำหน่ายในบรรดาสมาชิก และผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเพื่อลดค่าใช้จ่ายจากการที่จะต้องซื้อจากพ่อค้าคนกลางที่กำหนดอัตรากำไรไว้สูง

3) ธุรกิจค้าส่ง หมายถึง กิจการที่ดำเนินการรับซื้อสินค้าจากผู้ผลิตเป็นจำนวนครั้งละมาก ๆ และนำสินค้านั้นมาขายต่อให้กับพ่อค้าปลีกหลาย ๆ รายต่อไป ธุรกิจค้าส่งนี้สามารถที่จะทำการซื้อสินค้าจากผู้ผลิตได้ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น โรงสีข้าว อาหารแปรรูป อาหารกระป๋อง เสื้อผ้า รองเท้า เครื่องประดับ ธุรกิจประเภทนี้อาจจะนับได้ว่าเป็นธุรกิจชุมชนขนาดใหญ่ และมีความมั่นคงพอสมควรแล้ว

4) ธุรกิจบริการ หมายถึง การรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อประกอบธุรกิจบริการคือสินค้าที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการ ตัวอย่างของธุรกิจบริการ ได้แก่ บริการนวดแผนไทย และอบสมุนไพร บริการรักษาโรคด้วยสมุนไพร บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งในทางวัฒนธรรม และธรรมชาติ เป็นต้น

ความสำคัญของธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชนมีความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แต่บทบาทของธุรกิจชุมชนในการพัฒนาจะแตกต่างกันไปตามประเภทของธุรกิจนั้น ๆ ธุรกิจชุมชนมีความสำคัญหลายประการ ดังนี้

1) เปิดโอกาสให้มีการประกอบการ ธุรกิจชุมชนเป็นช่องทาง และโอกาสสำหรับผู้ที่มีความต้องการในการประกอบธุรกิจด้วยตนเองร่วมกับสมาชิกคนอื่น ถึงแม้จะมีฐานะเป็นลูกจ้าง ก็มีส่วนในการเป็นเจ้าของประกอบการด้วยเช่นกัน สมาชิกในชุมชนที่มีความสามารถ มีความคิดริเริ่ม มีแนวความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์ สามารถหาประสบการณ์ และพิสูจน์ความสามารถโดยเข้าร่วมประกอบธุรกิจชุมชนซึ่งใช้เงินทุนน้อย เน้นการสร้างงานในท้องถิ่นเป็นสำคัญ และถ้ามีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นในอนาคต ธุรกิจชุมชนขนาดเล็กก็สามารถจะพัฒนาไปสู่การประกอบการธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ต่อไปได้

2) ก่อให้เกิดการว่าจ้างงาน การพัฒนาธุรกิจชุมชนทำให้เกิดการว่าจ้างแรงงานในท้องถิ่นมีการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่องพร้อมกันไปด้วยแทนการที่ถูกว่าจ้างให้เป็นแรงงานไร้ฝีมือ ทั้งนี้เพราะทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของกิจการ จึงสามารถใช้กำลังการที่มีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาฝีมือแรงงานของตนเองตามต้องการ ยกเว้นจะมีความพึงพอใจที่จะทำงานในเฉพาะส่วนที่ตนมีความชำนาญเท่านั้น

3) ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรม ธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางประเภทจำเป็นต้องอาศัยวัตถุดิบ หรือชิ้นส่วนประกอบจากหลาย ๆ แหล่ง เพื่อนำมาผลิตสินค้าในอุตสาหกรรม

กรรมประเภทนั้น ธุรกิจชุมชนจึงเป็นแหล่งที่ช่วยในการผลิตชิ้นส่วนประกอบเหล่านี้ และนำส่งให้กับธุรกิจขนาดใหญ่อีกทีหนึ่ง เพื่อผลิตเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐานต่อไป โดยในระยะแรกธุรกิจชุมชนได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรม และทักษะที่จำเป็นสำหรับการผลิต ส่วนธุรกิจขนาดใหญ่ที่มาว่าจ้างให้รับช่วงผลิตต่อก็ลดต้นทุน อย่างไรก็ตามลักษณะเช่นนี้อาจจะมีประโยชน์เพียงในระยะเริ่มต้นเพราะในระยะยาวธุรกิจใหญ่อาจจะย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่ค่าแรงถูกกว่า

4) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ธุรกิจชุมชนยังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเท่าไร จะก่อให้เกิดการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจไปสู่กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มคนเพิ่มมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เกิดการกระจายรายได้สู่ชนกลุ่มอื่นอย่างทั่วถึง ธุรกิจชุมชนยังช่วยลดปัญหาของสังคม อัตราการว่างงานลดน้อยลง เพราะมีการว่าจ้างแรงงานในธุรกิจชุมชน ปัญหาคนไม่มีงานทำน้อยลง เนื่องจากประชาชนมีรายได้ ซึ่งส่งผลทำให้ปัญหาอาชญากรรมลดลงด้วย ความมั่นคงของประเทศจะมีเพิ่มขึ้น ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย มีรายได้ดี และมีงานทำ

5) ลดปัญหาสังคมที่เป็นภัยคุกคามประเทศชาติ กล่าวคือ ถ้าหากธุรกิจชุมชนบรรลุเป้าหมาย สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในขณะนี้ไม่ว่าปัญหายาเสพติดในหมู่เยาวชน ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาสังคมอันเกิดจากครอบครัวแตกแยก หรือล่มสลาย จะได้รับการบรรเทาพร้อมกันไปด้วย ช่วยให้เกิดเป็นสังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการศึกษารายการณีกองทุนหมู่บ้านชัชวาลย์ หมู่ที่ 5 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ ตั้งแต่ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง วิธีดำเนินการประเมินกองทุนหมู่บ้านในครั้งนี้ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง ซึ่งได้ใช้ตัวชี้วัดที่ได้จากชุมชน และตัวชี้วัดที่กำหนดโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หรือส่วนกลาง โดยการเก็บข้อมูล และนำเสนอข้อมูลตามสภาพจริง รูปแบบของการประเมิน การประเมินเชิงระบบ ที่เรียกว่า ชิพโมเดล (CIPP Model) ซึ่งเป็นการประเมินที่ครอบคลุมทุกด้าน และสามารถใช้ทฤษฎีอื่นๆ มาร่วมวิเคราะห์ได้โดยไม่ขัดแย้งกัน

3.1 รูปแบบการประเมิน

รูปแบบการประเมิน ได้นำรูปแบบการประเมินระบบชิพ (CIPP Model) มาใช้ดังนี้

1) การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผลของกองทุนหมู่บ้าน ความจำเป็นที่ต้องจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ปัญหาและความเหมาะสมของเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้าน

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร เช่น จำนวนสมาชิกของกองทุน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีและแผนการดำเนินการโครงการ

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อค้นหาจุดเด่น เช่น การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพ (การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุน) การส่งเสริมการเรียนรู้ภายในหมู่บ้าน ประโยชน์ที่สมาชิกกองทุนได้รับ หลังจากกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปผลตอบแทนทั้งทางตรงและทางอ้อม และค้นหาจุดด้อยหรือข้อบกพร่องของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ที่จะใช้เป็นข้อมูลพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้ดำเนินการต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการประเมินกระบวนการนี้เก็บข้อมูลเป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านชั่วคราว หมู่ที่ 5 ว่าจะสอดคล้องและสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน ที่ตั้งไว้ได้หรือไม่

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลประชากรหมู่บ้านชั่วคราว หมู่ที่ 5 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดนครราชสีมา ณ วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2544 จำนวนประชากรทั้งหมด 330 คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 154 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 176 คน โดยมีจำนวนบ้านเรือนทั้งสิ้น 114 หลังคาเรือน แต่มีประชากรที่อาศัยอยู่จริงจำนวน 88 หลังคาเรือน

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านชั่วคราวในครั้งนี้ สามารถกำหนดจำนวนประชากรออกมาให้อยู่ในรูปที่มีหน่วยเป็นหลังคาเรือน จึงได้จำนวนประชากรเท่ากับ 88 หลังคาเรือน กลุ่มตัวอย่าง

จากหลักการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ซึ่งมีอยู่ 5 วิธี ได้แก่

1. การสุ่มตัวอย่าง อย่างง่าย (Simple random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างที่เปิดโอกาสให้แต่ละตัวอย่างมีโอกาสถูกเลือกเท่าๆ กัน ซึ่งจะมีลักษณะของประชากรที่กระจายกันคืออยู่แล้ว
2. การสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรที่ได้จัดไว้เป็นระบบอยู่แล้ว
3. กลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มเพราะเชื่อว่าแต่ละกลุ่มเป็นตัวแทนของประชากรอยู่แล้ว
4. การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratify random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งออกเป็นชั้น (Strata) เสียก่อนเพราะมีความเชื่อว่าประชากรมีความแตกต่างกันมาก ตามตัวแปรคุณลักษณะ
5. การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage random sampling) เป็นการนำเอาวิธีสุ่มตัวอย่างทุกแบบมาประยุกต์ใช้โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นหลายขั้นตอน

สำหรับการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านชั่วคราวในครั้งนี้ สามารถสุ่มตัวอย่างของประชากรโดยการเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage random sampling)

เนื่องจากลักษณะของการตั้งบ้านเรือนที่กระจายตัวซึ่งจะส่งผลถึงความหลากหลายของความคิด จำนวนหลังคาเรือนที่มีอยู่ไม่มากนัก จึงนำมาหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่นำมาคำนวณตัวสถิติ

โดยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50 ซึ่งจะได้จำนวนประชากร 88 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละของแต่ละกลุ่ม ได้ 44 หลังคาเรือน โดยมีเงื่อนไขในการหากลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. เป็นกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน 1 คนต่อ 1 หลังคาเรือน เพราะต้องการให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด และต้องการให้ข้อมูลเกิดความกระจายมากที่สุด

2. ผู้ให้ข้อมูลต้องมีบ้านเรือนที่กระจายตามคุ้มที่อยู่อาศัย เนื่องจากบ้านชั้นวรรค์

จำแนกการปกครองออกตามลักษณะของพื้นที่ตั้งบ้านเรือน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 คุ้ม ได้แก่

2.1 คุ้มวัด / คุ้มล่าง โดยได้จำนวนประชากรเท่ากับ 22 หลังคาเรือน ได้กลุ่มตัวอย่าง 11 หลังคาเรือน

2.2 คุ้มกลาง มีจำนวนประชากรเท่ากับ 27 หลังคาเรือน ได้กลุ่มตัวอย่าง 14 หลังคาเรือน

2.3 คุ้มบน มีจำนวนประชากรเท่ากับ 39 หลังคาเรือน ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 29 หลังคาเรือน

รวมมีจำนวนประชากร 88 หลังคาเรือน กลุ่มตัวอย่าง 44 หลังคาเรือน

กลุ่มตัวอย่าง

หลักการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ซึ่งมีอยู่ 5 วิธี ได้แก่

1) การสุ่มตัวอย่าง อย่างง่าย (Simple random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างที่เปิดโอกาสให้แต่ละตัวอย่างมีโอกาสถูกเลือกเท่าๆ กัน ซึ่งจะมีลักษณะของประชากรที่กระจายกันดีอยู่แล้ว

2) การสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรที่ได้จัดไว้เป็นระบบอยู่แล้ว

3) กลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มเพราะเชื่อว่าแต่ละกลุ่มเป็นตัวแทนของประชากรอยู่แล้ว

4) การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratify random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งออกเป็นชั้น (Strata) เสียก่อนเพราะมีความเชื่อว่าประชากรมีความแตกต่างกันมาก ตามตัวแปรคุณลักษณะ

5) การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage random sampling) เป็นการนำเอาวิธีสุ่มตัวอย่างทุกแบบมาประยุกต์ใช้โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นหลายขั้นตอน

3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ได้จากการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน ที่ประเมินตามแนวคิดเชิงระบบสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระบบ และแต่ละระบบแบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่

ระบบA. การบริหารกองทุนหมู่บ้านระดับหมู่บ้าน

หมวดที่ 1 ตัวชี้วัดบริบทและตัวแปร

หมวดที่ 2 ตัวชี้วัด ปัจจัยนำเข้าและตัวแปร

หมวดที่ 3 ตัวชี้วัดกระบวนการบริหารจัดการกองทุนและตัวแปร

หมวดที่ 4 ตัวชี้วัดผลผลิตของกองทุนและตัวแปร

ระบบB. สมาชิกผู้กู้กองทุนรายกรณี

หมวดที่ 1 ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัวของผู้กู้แต่ละราย และตัวแปร

หมวดที่ 2 ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าและตัวแปร

หมวดที่ 3 ตัวชี้วัดกระบวนการดำเนินการของผู้กู้แต่ละรายและตัวแปร

หมวดที่ 4 ตัวชี้วัดผลผลิตที่เกิดขึ้นและตัวแปร

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ แบบรายงานต่างๆ(บร.) ซึ่งกำหนดโดยส่วนกลางหรือ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินกองทุนหมู่บ้านเกตุทิพย์ มีดังนี้

- 1) แบบรายงาน บร.1 เป็นแบบรายงานการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนของหมู่บ้าน
- 2) แบบรายงาน บร.2 เป็นแบบการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน
- 3) แบบรายงาน บร.3 เป็นแบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคนที่มต่อกองทุนหมู่บ้าน
- 4) แบบรายงาน บร.4 เป็นแบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน
- 5) แบบรายงาน บร.5 เป็นแบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล
- 6) แบบรายงาน บร.6 เป็นแบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ด้านกลุ่มอาชีพระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านต่างๆ วิธีการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะ
- 7) แบบรายงาน บร.7 เป็นแบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้ม

แจ้งของหมู่บ้านในทัศนะของประชาชน

- 8) แบบรายงาน บร.8 เป็นแบบรายงานโครงการเศรษฐกิจชุมชน
- 9) แบบรายงาน บร.9 เป็นแบบรายงานบันทึกการสัมภาษณ์ต่างๆ
- 10) แบบรายงาน บร.10 เป็นแบบรายงานสรุปบทเรียนชุมชนหรือหมู่บ้าน ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล
- 11) แบบรายงาน บร.11 เป็นแบบรายงานผลการศึกษาเจาะลึกรายการณของผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน
- 12) แบบรายงาน บร.12 เป็นแบบรายงานผลการวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทของหมู่บ้านและตำบล

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านเกตุทิพย์ ในครั้งนี้ ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลจากเอกสาร การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลจากการสังเกต และการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน

3.5.1 เก็บข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่

- เอกสารกองทุนหมู่บ้าน จากการประชุมชี้แจงการปฏิบัติตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสำนักงานเลขานุการ คณะอนุกรรมการสนับสนุนการติดตามการดำเนินงานของกองทุนฯ เพื่อศึกษา นโยบายของกองทุนหมู่บ้าน
- เอกสารคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน (กทบข.2) เพื่อศึกษาความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน
- เอกสาร กชช.2 ค. และจปฐ. ของหมู่บ้านเพื่อศึกษารับทราบชุมชน ตามแบบรายงาน บร. 1

3.5.2 เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้แก่

- เรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านตามทัศนะของตน ตามแบบรายงาน บร.3
- เรื่องการปฏิบัติงานรายเดือน เพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวของกองทุน ตามแบบรายงาน บร.4
- เรื่องทัศนคติต่อการติดตามประเมินผลโครงการ ตามแบบรายงาน บร.9
- เรื่องตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ตามแบบรายงาน บร.2
- เรื่องกระบวนการได้มาซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามแบบรายงาน บร.9

- เรื่องการศึกษาเจาะลึกรายกรณี สำหรับผู้กู้ในกองทุนหมู่บ้าน

ตามแบบรายงานบร.11

3.5.3 เก็บข้อมูลจากการสังเกต ได้แก่

- การสังเกตการมีส่วนร่วมจากการเข้าประชุมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในแต่ละครั้ง

- การมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมของประชาชนในหมู่บ้าน

- สังเกตการจัดทำบัญชีของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

3.5.4 การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ได้แก่

- แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ตามแบบรายงาน บร.5

- แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ตามแบบรายงาน บร.6

- แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้านทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ตามแบบรายงาน บร.10

- การวิเคราะห์การจัดทำแผนแม่บทชุมชน ทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ตามแบบรายงาน บร.12

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลข แล้วสรุปผลโดยใช้ค่าสถิติ เพื่อที่จะนำค่าสถิติไปใช้ตอบคำถามในประเด็นที่ต้องการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนดให้ แล้วสรุปผลโดยการประมวลความคิดเห็นเป็นข้อความที่จะนำไปใช้อธิบายในประเด็นที่ต้องการ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลโครงการกองทุนหมู่บ้าน บ้านเกิดุทัยในครั้งนี้ใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองประเภทซึ่ง สามารถจำแนกตามเครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตัววัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ตามแบบรายงาน บร.2 สถิติที่ใช้ในการบรรยายลักษณะของข้อมูล ใช้สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) เป็นค่าสถิติที่แสดงลักษณะและแปรผลอย่างครอบคลุมเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยค่าสถิติที่นำมาใช้คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งเป็นค่าสถิติพื้น

ฐานที่นำมาเปรียบเทียบกับกันที่แสดงว่า กลุ่มเป้าหมายคิดเป็นเท่าใด โดยอาศัยฐานข้อมูลที่มีฐานเท่ากับ 100 หน่วย มีสูตรในการคิดคำนวณ ดังนี้

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนกลุ่มเป้าหมาย}}{\text{จำนวนข้อมูลทั้งหมด}} \times 100$$

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบรายงาน บร.1,บร.3,บร.4,บร.5,บร.6,บร.7,บร.8, บร.9,บร.10,บร.11 และ บร.12 จึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ หรือความคิดเห็น จากแบบรายงานซึ่งแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อความได้มาจาก แบบสอบถามการบันทึกผลการสัมภาษณ์ หรือจากการสังเกต โดยการนำข้อมูลมาดำเนินตามขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้หลักการของตรรกะ เพื่อหาข้อสรุปของข้อมูลที่สามารถนำไปอธิบายในประเด็นที่ต้องการคำตอบได้

บทที่ 4

ผลการประเมินบริบทชุมชน

ผลการติดตามประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านซัพพอร์ต ประกอบด้วย การรายงานข้อมูลที่ได้ตามกรอบความคิดทฤษฎี ซิฟพีโมเดล (CIPP Model) ซึ่งประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินบริบทชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ตอนที่ 3 ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

ตอนที่ 4 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์ 4 ประการ อันได้แก่

4.1 เพื่อทราบว่ากองทุนหมู่บ้านซัพพอร์ต บรรลุเป้าหมาย 5 ข้อ เพียงใด

4.2 เพื่อทราบว่า มีปัจจัยด้านบวกและด้านลบอะไรบ้างที่สนับสนุน หรือขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของกองทุน

4.3 เพื่อทราบว่า ได้เกิดองค์การเครือข่ายของการเรียนรู้หรือไม่ จากกระบวนการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้

4.4 เพื่อทราบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

โดยจะใช้หลักการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) เป็นสำคัญ สำหรับตัวชี้วัดหรือตัวแปรที่ผู้ประเมินไม่สามารถตั้งเกณฑ์การตัดสินค่า “ดี – เลว” ก็จะนำเสนอข้อมูลสภาพจริงเท่านั้น ส่วนตัวชี้วัดใดที่สมควรตั้งเกณฑ์ตัดสินค่าได้ ก็จะแสดงเกณฑ์นั้นอย่างชัดเจน ควบคู่ไปกับการเสนอข้อมูล และเสนอผลการตัดสิน

4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน

เป้าหมายของการประเมินบริบทชุมชนจะทำการประเมิน 2 ระดับ คือ การประเมินบริบทชุมชนระดับประเทศ และ ระดับหมู่บ้าน

4.1.2 บริบทระดับประเทศ

- ความยากจนของประเทศ
- นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
- สภาพแวดล้อมของประเทศ ด้านสุขภาพอนามัย
- ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย

- วิฤตครอบครัวยุโรปสมัยปลาย
- คำนิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

1) ความยากจนของประเทศ

ในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อคนและสังคมโดยรวมทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนเพื่อแก้ไขวิกฤตของประเทศ โดยเน้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การลดผลกระทบต่อการพัฒนาคนและสังคม การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและกลับสู่สมดุล และการปรับระบบบริหารจัดการเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างรุนแรง ความพยายามในการแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและในระยะปานกลางอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวอย่างช้าๆและมีเสถียรภาพในระดับหนึ่ง เศรษฐกิจขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.4 ในปี 2543 จากที่เคยหดตัวต่ำสุดถึงร้อยละ 10.2 ในปี 2541 แต่ยังมีปัญหาในภาคในภาคการเงินและอสังหาริมทรัพย์ ปัญหาหนี้สาธารณะและปัญหาการขาดดุลงบประมาณ อันเป็นข้อจำกัดของการจัดสรรทรัพยากรในระยะต่อไป นอกจากนี้ เศรษฐกิจไทยยังมีการพึ่งพิงทุน เทคโนโลยี และตลาดต่างประเทศสูง ฐานการผลิตหลักของประเทศยังอ่อนแอ ไม่มีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอ และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนานวัตกรรม ทั้งไม่สามารถรับถ่ายทอดและแปรทุนเทคโนโลยีมาใช้ในการต่อยอดการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อคนและสังคมได้ก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพชีวิตของคนไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้รุนแรงขึ้น กล่าวคือ ภาวะความยากจนที่มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอดในช่วงก่อนวิกฤตกลับเพิ่มสูงขึ้น จากร้อยละ 11.4 ของประชากรทั้งประเทศ หรือคิดเป็นจำนวนคนยากจน 6.8 ล้านคน ในปี 2539 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15.9 หรือคิดเป็นจำนวนคนยากจน 9.9 ล้านคน ในปี 2542 และในช่วงเวลาเดียวกัน การกระจายรายได้ก็แย่ลง โดยกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุด 20 เปอร์เซ็นต์แรก มีสัดส่วนรายได้ลดลงจากร้อยละ 4.2 เหลือร้อยละ 3.8 ขณะที่กลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุด 20 เปอร์เซ็นต์แรก มีรายได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 56.5 เป็นร้อยละ 58.5 อีกทั้งจำนวนคนว่างงานก็มีเพิ่มมากขึ้นก่อนช่วงการเกิดวิกฤตเกือบ 1 ล้านคน นอกจากนี้ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมก็เป็นปัญหารุนแรงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , สำนักนายกรัฐมนตรี , 2544)

2) นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

การดำเนินการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ดังนั้นรัฐบาลจึงให้ความสำคัญต่อการดำเนินการ SMEs ทุกประเภท เพราะล้วนแล้วแต่เป็นตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของระดับประเทศ

ดังนั้นจึงเกิดนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งมั่นจะสร้างเสถียรภาพ และความมั่นคงในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ เพื่อประโยชน์สุขของประเทศ จึงมีนโยบายที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs) โดยตรง อาทิ นโยบายการสร้างรายได้ นโยบายด้านพาณิชย์ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ส่วนหนึ่งของนโยบายการสร้างรายได้ ที่ครอบคลุมถึงนโยบายด้านการบริการและการท่องเที่ยว มีนโยบายกล่าวไว้ดังนี้

นโยบายด้านการบริการและการท่องเที่ยว รัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการ และยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการและการท่องเที่ยวโดย

(1) การพัฒนาภาคบริการ จากการปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน จัดหน่วยงานและองค์กรเพื่อให้มีการใช้ศักยภาพบริการเต็มที่ รวมทั้งเร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการให้ความรู้ และทักษะทั้งด้านภาษา มาตรฐานการบริการและการจัดการ

(2) การส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยเร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยเป็นประตูหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ ทั้งทางด้านการตลาด การขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมทั้งอุปสรรคในการท่องเที่ยว นอกจากนั้นได้มีแผนการท่องเที่ยว โดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศเชื่อมกับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และธุรกิจชุมชน เพื่อพัฒนาภาพการท่องเที่ยว และยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา และแสดงสินค้าทางภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ได้มีแนวทางในการพัฒนาการเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์เชิงธรรมชาติ เชิงคุณภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนทั้งการเพิ่มมาตรการการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว (สำนักนายกรัฐมนตรี www.thaigov.go.th/ นโยบายรัฐบาล / นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs))

ทั้งนี้รัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญกับนโยบายด้านการบริการและท่องเที่ยวเพราะกลุ่ม

ธุรกิจ SMEs ด้านการบริการและท่องเที่ยวได้ทำรายได้เข้าประเทศได้ปีละหลายล้านบาทอันมีผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตของกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ดังนั้นรัฐบาลร่วมมือกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทำการวิจัย SMEs เชื่อมการท่องเที่ยวขึ้น ทั้งนี้เพื่อปรับแผนนโยบายของรัฐบาลให้มีโครงสร้างที่ดีขึ้น ในการวิจัยจะเป็นการปรับปรุงและพัฒนาในหลายด้านการทำการวิจัยนี้จะเน้นไปที่ระบบกลไกจัดการท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชน บริหารจัดการท้องถิ่นได้ดีขึ้นพร้อมกับปฏิรูประบบการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

ศ.ดร. ปิยะวัติ บุญหลง ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กล่าวว่า

“ในด้านอุตสาหกรรม จะเน้นไปที่ SMEs ทั้งในด้านแนวราบและแนวตั้ง โดยจะเจาะเป็นประเภทอุตสาหกรรมซึ่งขณะนี้ถือว่าการศึกษาวิจัยด้านนี้และงานนี้น้อยมาก และตรงนี้จะเชื่อมต่อกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ด้วย เช่น อุตสาหกรรมอัญมณี อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นเรื่องใหญ่มาก และก็น่าแปลกกว่าไม่มีคลังสมองหรือคลังความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สกว. จะสนับสนุน และกำลังฟอร์มเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวจะครอบคลุมหลายๆด้าน ทั้งอุตสาหกรรมทรัพยากร การจัดการ อาหาร และบทบาทของ อบต.การจัดการท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นผู้ดูแลพื้นที่ท่องเที่ยว” (SMEs “การวิจัยSMEs เชื่อมท่องเที่ยว”, ฐานเศรษฐกิจ, 16-18 สิงหาคม 2544, หน้า 41.)

จากนโยบายดังกล่าวรัฐบาลได้ตั้งงบประมาณให้กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.) เพื่อนำมาสนับสนุนและปรับโครงสร้างต่างๆ ดังนี้

งบประมาณที่ททท. ขอแปรญัตติประจำปีงบประมาณ 2545

โครงการ	วงเงิน(ล้านบาท)
- การปรับปรุงตกแต่งสำนักงาน กอพสท.	15.6
- การจัดตั้งสำนักงาน กอสพท.	9.8
- การจัดตั้งคอนเวนชันบูโร	220
- โครงการเร่งด่วนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว	258
- การจัดจ้างพนักงานของ ททท. เพิ่มอีก 50 คน	4.4
- การเปิดศูนย์ประสานงานด้านการท่องเที่ยว	11.1
(สุโขทัย เพชรบูรณ์ เบตง)	
- การส่งเสริมกิจกรรมปีท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ	2
- โครงการแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ	34

- โครงการศูนย์ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากร	54
ทางการท่องเที่ยว จ.นครราชสีมา	
- ดัดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียพระราชวังบางปะอิน	4
- การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	763
- ค่าใช้จ่ายการดำเนินงานของตำรวจท่องเที่ยว	37
- การจัดซื้อที่ทำการถาวรของ ททท.	576
รวม	1,989

(ที่มา : ฐานเศรษฐกิจ. 19-22 สิงหาคม 2544, หน้า15.)

3) สภาพแวดล้อมของประเทศไทย ด้านสุขภาพอนามัย

คุณภาพชีวิตของชุมชนชนเมืองด้านสุขภาพอนามัยพบว่า เมื่อมีความเจ็บป่วยการตั้งครุฑเกิดขึ้น ทั้งอดีตและปัจจุบันประชาชนในชุมชนจะเข้ารักษาพยาบาลในโรงพยาบาลมากกว่าไปสถานอนามัย คลินิก หรือ หมอตำแยในชุมชน ปัจจุบันประชาชนก็ไปรับบริการในโรงพยาบาลมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็มีประชาชนบางกลุ่มที่ไม่ได้รับบริการสาธารณสุขชุมชนอยู่ เพราะอาจมีเงินไม่พอเพียงหรือบริการตามโรงพยาบาลในอดีตมีจำกัดเฉพาะในเมืองเท่านั้นจึงส่งผลให้ประชาชนเข้ารับบริการตามสถานบริการสาธารณสุขในชุมชน เพราะการเดินทางเข้าเมืองค่อนข้างลำบาก นอกจากนี้อาการหนักจริง ๆ จึงจะส่งเข้าโรงพยาบาล ส่วนหนึ่งประชาชนคือการศึกษาและเศรษฐกิจไม่ค่อยดีจะใช้สถานบริการใกล้บ้านมากกว่าโรงพยาบาลส่วนกลุ่มที่ใช้บริการในสถานบริการโรงพยาบาลจะเป็นกลุ่มที่มีความรู้เศรษฐกิจค่อนข้างดีประกอบกับบริการของสถานพยาบาลในชุมชนไม่มีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้ประชาชนกลุ่มนี้ไปใช้บริการตามโรงพยาบาลมากขึ้น ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนไปมาก ทำให้การคมนาคมสะดวก มีสถานบริการในโรงพยาบาลมาก คนมีการศึกษามากขึ้นและไปใช้บริการในโรงพยาบาลมากตามลำดับ ส่วนการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ สมาชิกในครอบครัวจะดูแลกันเองในครอบครัว และครอบครัวไม่มีความรู้ดีกว่าสมาชิกที่ป่วยเป็นภาระหนักต่อครอบครัวแต่คิดว่าสมาชิกที่เจ็บป่วยนั้นไม่เป็นการต่อครอบครัว และเป็นโรคที่เกี่ยวกับโรคอ้วนเพลีย และโรคทางเดินอาหาร โดยในกลุ่มอุตสาหกรรมเพราะเนื่องจากสภาพอากาศในอุตสาหกรรมที่เป็นพิษ มีออกซิเจนน้อยในบรรยากาศประกอบกับมีสารพิษต่าง ๆ ปนเปื้อนด้วย เมื่อสูดดมเข้าไปจึงทำให้เกิดอาการอ่อนเพลีย หรืออาจทำงานค่อนข้างหนักและทำงานหามรุ่งหามค่ำจึงไม่มีเวลาพักผ่อนส่งผลให้สุขภาพกายอ่อนเพลียได้ การศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีและระดับอนุปริญญา รายได้มากกว่า 17,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป จะป่วยเป็นโรคอ้วนเพลียในอัตราสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ และ

ยังพบกลุ่มโรคอื่น ๆ เช่น โรคเครียด โรคจิต โรคประสาท โรคเอดส์ ความพิการจากทำงาน และ การติดสารเสพติด แต่พบในจำนวนน้อย ส่วนการรับรู้เรื่องการป้องกันโรคเอดส์ ส่วนใหญ่จะรู้จาก สื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ประชาชนในชุมชนชนานเมืองนี้ก็ยังคงตระหนักถึงปัญหา โรคเอดส์ และจะใช้วิธีการป้องกันสถานบริการต่าง ๆ เมื่อไปเที่ยวก็จะใช้ถุงยางอนามัยในการป้องกันโรคเอดส์ในจำนวนมาก แต่มีบางกลุ่มในจำนวนน้อยในชุมชนนี้ที่ไม่รู้จักวิธีการป้องกันโรคเอดส์และไม่ทราบว่า โรคเอดส์ติดต่อกันทางใดบ้างและเมื่อไปเที่ยวสถานบริการก็จะไม่ใช้วิธีใด ๆ ในการป้องกันโรคเอดส์ เมื่อมีเพศสัมพันธ์ ในชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารการฉีดวัคซีนอย่างดี จากสถานบริการต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน เช่น สถานบริการสาธารณสุขโรงพยาบาลชุมชน สื่อโฆษณาต่าง ๆ ส่วนใหญ่ประชาชนจะนำลูกหลานไปรับบริการครบถ้วนจากสถานพยาบาล หรือ โรงเรียน

การขาดสารอาหารในชุมชนชนานเมืองนี้ยังไม่พบประชาชนที่เป็นแต่ประชาชนที่มีสุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บนับมีจำนวนน้อยมาก โดยอยู่ในกลุ่มการศึกษาระดับอนุปริญาตมากสุดประชาชนส่วนใหญ่จะมีค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายในด้านสุขภาพอนามัยมากกว่าในอดีต โดยเฉพาะ จะเกิดกับประชาชนในกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม ผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในอดีตสถานบริการและบริการดูแลเอาใจใส่ ของสถานบริการของรัฐบาลอยู่ไกลจากชุมชน ปัจจุบันมีสถานบริการและการบริการดูแลใกล้ชุมชนมากขึ้น

ในด้านการบริโภคอาหารและน้ำประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงนิยมปรุงอาหารเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ยังไม่นิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปจากห้างสรรพสินค้าหรือตามตลาด ยังนิยมซื้ออาหารสดจากตลาดสดมาปรุงอาหาร เป็นส่วนใหญ่ส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น เครื่องนุ่งห่ม และอุปกรณ์ภายในบ้านนั้นปัจจุบันประชาชนเปลี่ยนมาซื้อในห้างสรรพสินค้าเป็นส่วนใหญ่ และโดยเฉพาะเพศหญิงในอดีตนิยมซื้อในตลาดนัดใกล้บ้าน การบริโภคน้ำสะอาดในอดีตนั้นน้ำฝนเป็นน้ำสะอาดที่ประชาชนทุกกลุ่มนิยมบริโภคโดยเฉพาะชุมชนชนานเมือง แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบให้สภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และมีสารพิษเจือปนอยู่ในบรรยากาศมากมาย ทำให้น้ำฝนเมื่อตกมามีสารพิษและฝุ่นละอองเจือปนมากับน้ำด้วย จึงเป็นน้ำธรรมชาติที่ไม่สามารถบริโภคได้ จึงหันมานิยมบริโภคน้ำบรรจุขวดหรือน้ำกลั่นแทนน้ำฝน โดยเฉพาะประชาชนในกลุ่มอาชีพพาณิชย์กรรมการ ข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ และจะรับข่าวสารข้อมูลและบันเทิงจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุดทั้งในอดีตและปัจจุบัน

การออกกำลังกายและการเล่นกีฬา จะใช้สถานที่ออกกำลังกายทั้งในอดีตและปัจจุบันนิยมใช้สถานที่ภายในที่อยู่อาศัย หรือสวนสาธารณะในชุมชนมากกว่าไปตามศูนย์รับบริการออกกำลังกาย และกลุ่มที่ออกกำลังกายจะเป็นกลุ่มที่อยู่ในระดับกำลังศึกษามากกว่ากลุ่มระดับอื่น ๆ รายได้

ประมาณเดือนละ 5,000 บาท และทำงานไม่ไกลจากที่อยู่อาศัยมากนัก ได้แก่ กลุ่มผู้มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีหรือระดับรายได้เดือนละ 17,000 บาทขึ้นไป
(รายงานการวิจัย เรื่องตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทยในสังคมอุตสาหกรรมใหม่ : ด้านครอบครัวสุขภาพอนามัยและโภชนาการ, 2540 : 39 – 41)

4) ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย

ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยเป็นปัญหาเรื้อรังมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาปัญหาหนี้สินได้สร้างความทุกข์ยากให้แก่เกษตรกรเป็นอย่างมากและต่อเนื่อง ถึงแม้รัฐบาลที่ผ่านมาจะพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ปรากฏว่าปัญหาหนี้สินของเกษตรกรก็ยังไม่ผ่อนคลายเท่าใดนัก จากการสำรวจของสำนักเศรษฐกิจการเกษตร ปีเพาะปลูก 2538/39 จำนวนหนี้สินเพื่อการเกษตร ปี 2539 จำนวนเงินทั้งสิ้น 82,768 ล้านบาท เป็นหนี้สินในสถาบัน 75,311 ล้านบาท (ร้อยละ 90.99 ของหนี้สินทั้งหมด) และหนี้สินนอกสถาบันมีประมาณ 7,457 ล้านบาท (ร้อยละ 9.01 ของหนี้สินทั้งหมด) หนี้สินในสถาบันส่วนใหญ่เกษตรกรกู้เงินมาจาก ธ.ก.ส. (ประมาณร้อยละ 63.12 ของเงินกู้ทั้งหมด) สัดส่วนหนี้สินนอกสถาบันนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการกู้ยืมเงินจากญาติพี่น้อง (ประมาณร้อยละ 3.08 ของเงินกู้ทั้งหมด) เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับจำนวนผู้เป็นหนี้และหนี้สินของเกษตรกรแล้วปรากฏว่าจำนวนครัวเรือนเกษตรกรจำนวนการเป็นหนี้เพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในปีเพาะปลูก 2534/35 มีครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ 1,729,831 ครัวเรือน (ร้อยละ 33.72 ของครัวเรือนทั้งหมด) โดยมีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนละ 12,772 บาท และในปีเพาะปลูก 2538/39 มีครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ 2,857,993 ครัวเรือน (ร้อยละ 54.94 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด) โดยมีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนละ 24,672 บาท แสดงพบว่าเกษตรกรในภาคกลางมีหนี้สินคงค้างชำระมากกว่าภาคอื่น ๆ คือ 40,072 บาทต่อครัวเรือน (31 มีนาคม 2539) และภาคอีสานมีหนี้สินคงค้างชำระต่ำกว่าภาคอื่น ๆ คือ 16,485 บาทต่อครัวเรือน เกี่ยวกับเรื่องสินเชื่อหนี้สินของเกษตรกรมีการกู้ยืมในรูปสินเชื่อ 15,048.83 บาทต่อครัวเรือน โดยส่วนใหญ่นำไปใช้ทางด้านการเกษตร คือ ร้อยละ 70.39 ของเงินสินเชื่อทั้งหมดทั้งนี้ภาคกลางมีจำนวนสินเชื่อสูงสุดคือ 21,648.12 บาทต่อครัวเรือน ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนหนี้สินน้อยกว่าภาคอื่น ๆ คือ 13,037.36 บาทต่อครัวเรือน

จากการที่ภาวะหนี้สินของเกษตรกร จากอดีตจนถึงปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้นนั้นจะส่งผลกระทบและเป็นอันตรายต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมการเมืองของประเทศจะเห็นได้จากการเรียก

ร้องผ่านองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ รัฐบาลรีบเร่งแก้ไข (ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร : ปัญหาหนี้สิน
ของเกษตรกรไทย, 2541: 5-9)

5) วิกฤตครอบครัวไทยล่มสลาย

ครอบครัวไทยในยุคโลกาภิวัตน์ มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาก นักวิชาการหลายท่านได้แสดงความเป็นห่วงต่อสถาบันครอบครัวไทย เนื่องจากว่า ครอบครัวถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้เติบโตขึ้นเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคม จากบทความเรื่อง “ปฏิรูปครอบครัว : ปฏิรูปครอบครัว” ของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า “จุดกำเนิดของปัญหาสังคมจำนวนมาก ล้วนมีสาเหตุเกิดขึ้น เนื่องจากครอบครัวปราศจากความรัก ความเข้าใจ ความผูกพัน และความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบของพ่อและแม่อย่างที่ควรจะเป็น” ซึ่งหมายความว่า ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการวางรากฐานความคิดที่ดีและแนวพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตที่ต้องให้กับสมาชิกในสังคม เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ เห็นว่า ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับ “วิกฤตครอบครัวล่มสลาย” สังคมไทยจึงควรมี “การปฏิรูปครอบครัว” เพื่อรื้อฟื้นสภาพครอบครัวให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะป้องกันให้การเจริญเติบโตของประเทศไม่เกิดลักษณะแบบ “กลวงภายใน”

ปัจจัยความอยู่รอดทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดให้สภาพครอบครัวแตกต่างไปจากเดิม การเคลื่อนย้ายจากสังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมกึ่งอุตสาหกรรม การอพยพแรงงานจากชนบท ทำให้โครงสร้างและความสัมพันธ์ในครอบครัวไทยเปลี่ยนไป และเข้าสู่สถานการณ์ที่เรียกว่า “วิกฤตครอบครัวล่มสลาย” ครอบครัวไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังต่อไปนี้คือ

(1) หลายครอบครัวในชนบทพ่อแม่ไปทำงานในเมือง ทั้งลูกไว้กับปู่ย่า ตายายในชนบท เด็กขาดที่พึ่งและขาดผู้นำครอบครัว ขาดความรัก ขาดความอบอุ่น

(2) หลายครอบครัวทั้งสามีภรรยา ต่างต้องทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อหารายได้ให้มากที่สุด ทำให้มีเวลาใช้ชีวิตร่วมกันน้อยลง ครอบครัวบางรายต้องแยกกันอยู่เพื่อหาเลี้ยงชีพ เพราะภาวะบังคับทางเศรษฐกิจ

(3) การที่ทุกคนมุ่งเน้นที่การทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินมากที่สุดทำให้การใช้เวลาในครอบครัวน้อยลง ความเครียดมีมากขึ้น เกิดปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง หรือเด็กได้รับการเลี้ยงดูโดยใช้ทรัพย์สินของมากกว่าความอบอุ่นทางใจ อันก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

(4) ปัจจัยด้านค่านิยมสังคมไทยที่เป็น สังคมวัตถุนิยม หรือสังคมบริโภคนิยมให้คุณค่าแก่ทรัพย์สินสมบัติและความมั่งคั่งสูง คนในเมืองต่างดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งงานที่มีเงินมาก ๆ เกิด

ค่านิยมวัดคุณค่าคนที่ผลของงาน ใครทำงานและร่ำรวยมากก็ได้รับการยกย่อง ในสังคมมีการแข่งขันกันสูง แม้กระทั่งเด็กนักเรียนมีเป้าหมายเพียงเพื่อให้เรียนจบออกมามีความรู้ที่ทำงานได้เงินมากกว่าคนอื่น เป็นต้น

(5) คนหนุ่มสาวลงทะเบียนสมัครในชนบท เพื่อหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นคนจำนวนหนึ่งแสวงหาทรัพย์สินด้วยวิธีง่ายที่สุดในสังคมเมืองโดยไม่ได้ใส่ใจในเรื่องของศีลธรรมและความถูกต้อง ผู้หญิงจากหลายหมู่บ้านทางภาคเหนือยินดีเข้ามาขายบริการทางเพศและส่งเงินกลับให้ครอบครัว

(6) การดำเนินชีวิตมุ่งเน้นความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ส่งผลทำให้สังคมไทยให้ความสำคัญกับคน เป็นเพียงผู้ที่ทำให้มีผลผลิตเท่านั้น ก่อให้เกิดการเห็นคุณค่าคนบนพื้นฐานใหม่คือ “ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน” สังคมไทยจึงเป็นสังคมแบบปากกั๊ดดินดิบ คนแข่งขันกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่คำนึงถึงจิตใจกันน้อยลง

(7) ลักษณะอุปนิสัยคนไทยชอบที่ รักความสะดวกสบาย ไม่ชอบการรับผิดชอบมาก ทำให้มีแนวโน้มสูงต่อการรับอิทธิพลและเลียนแบบกัน ไม่ต้องผูกพันตัวในการแต่งงาน ทำให้สายใยเชื่อมโยงของครอบครัวบอบบางลง กล่าวคือ สายใยที่เชื่อมระหว่างชาย (สามี) ค่อ หญิง (ภรรยา) และสายใยที่เชื่อมระหว่างชาย (บิดา) ต่อลูกบอบบางแตกหักง่าย พ่ออาจจะทิ้งแม่และลูกออกจากบ้านไปอย่างง่าย ๆ เพราะไม่มีความผูกพันที่เหนียวแน่นพอ (เกรียงไกร เจริญวงศ์ศักดิ์, 2540 : 12)

จากสภาพการณ์ของครอบครัวไทยดังกล่าว อาจถือได้ว่าครอบครัวอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญที่นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาเด็กขาดความอบอุ่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาความรุนแรงของครอบครัว ปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเยาวชน ปัญหาการติดสารเสพติด ปัญหายาบ้า และปัญหาการก่อคดีอาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นถึงเวลาที่คน “ทุกคน” ในสังคมไทยควรหันกลับมาวิเคราะห์บทบาทที่แท้จริงของตนเองที่มีต่อครอบครัวว่าจะต้องมีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ (สถาบันครอบครัว : มุมมองของนักสวัสดิการสังคม., 2540 : 218 – 220)

6) ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

สถานะสถานการณ์ประเทศไทยในปัจจุบัน กระแสค่านิยม และวัฒนธรรมของคนไทยเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมและวัฒนธรรมการซื้อสินค้าบริโภคและอุปโภค การรับประทานอาหาร การแต่งกาย และรวมถึงสถานที่ซื้อสินค้า ซึ่งที่กล่าวมานี้เป็นตัวแปรและตัวชี้วัดที่

สำคัญยิ่ง และยังส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของระดับประเทศที่สามารถนำมาวัดการเสียดุลการค้าระดับประเทศได้อีกด้วย

ค่านิยมการเลือกสถานที่ซื้อสินค้าของไทยปัจจุบันเปลี่ยนไปมาก จากเดิมลักษณะการซื้อสินค้าของคนไทยจะซื้อตามร้านขายของชำที่ตั้งอยู่ตามสถานที่ชุมชนต่างๆ หรือในตลาดขายสินค้าซึ่งเป็นศูนย์รวมสินค้าทั้งอุปโภคและบริโภคหลากหลายชนิด และราคาค่อนข้างย่อมเยา แต่ปัจจุบันลักษณะการซื้อสินค้าของคนไทยเปลี่ยนไปโดยหันมาเลือกซื้อสินค้าตามห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่หรือซูเปอร์มาร์เก็ตแทนการซื้อสินค้าตามท้องตลาดหรือร้านขายของชำ ทั้งนี้มีสาเหตุจากกลยุทธ์การบริหารจัดการหรือกลยุทธ์การตลาด ของกลุ่มธุรกิจห้างสรรพสินค้า อาทิ

1) การขยายตัวของกลุ่มธุรกิจห้างสรรพสินค้า ที่จากเดิมดำเนินธุรกิจอยู่แค่ในท้องที่ที่มีกำลังการซื้อที่ดี หรือ ที่อยู่ในย่านของความเจริญเช่นในเมืองใหญ่เท่านั้น แต่ปัจจุบันห้างสรรพสินค้าเกิดการแข่งขันทางธุรกิจกันมากจึงเกิดการขยายอาณาเขตสาขาธุรกิจของตนเองออกนอกเขตเมืองหันมาตั้งสาขามากตามต่างจังหวัดเพิ่มเพื่อความอยู่รอด และเพื่อแสดงศักยภาพของธุรกิจ

2) ห้างสรรพสินค้าเป็นศูนย์รวมสินค้าทุกชนิด ทั้งสินค้าที่ผลิตในประเทศไทย และสินค้าสั่งนำเข้าจากต่างประเทศ

3) ระดับราคาของสินค้าที่ห้างสรรพสินค้า คิราขายนั้นถูกกว่าท้องตลาดในชุมชน และร้านขายของชำเหมาะกับการซื้อสินค้าจำนวนมากๆ

4) ลักษณะตั้งราคาสินค้า ห้างสรรพสินค้าจะขายสินค้า 2 รูปแบบในสถานที่เดียว คือ ขายราคาปลีก และราคาส่ง ที่ผู้ซื้อเลือกซื้อได้ตามสะดวก ซึ่งเป็นการตั้งราคาแบบเหยื่อล่อ การตั้งราคาแบบจิตวิทยา การตั้งราคาแบบงูใจ การตั้งราคาลักษณะนี้สามารถนำมาใช้ได้กับคนไทย

5) ความสะดวกสบายในขณะที่เดินเลือกซื้อสินค้า ความสะดวกสบายที่ห้างสรรพสินค้าจัดสวัสดิการให้กับลูกค้า หลักการใช้กลยุทธ์การตลาด คือ

- รูปแบบการจัดวางสินค้า ลูกค้าเดินเลือกซื้อสินค้าได้ตามสะดวก
- บรรยากาศในห้างสรรพสินค้า ห้างสรรพสินค้าทุกแห่งจะติดตั้งเครื่องปรับอากาศ ทำให้เดินเลือกซื้อได้อย่างสบายใจอากาศไม่ร้อนทำให้บรรยากาศในห้างไม่แออัด
- ศูนย์รวมสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ ศูนย์เครื่องเล่นของเด็ก สวนสัตว์ สวนน้ำ สวนสนุก ศูนย์อาหาร ซึ่งเป็นจุดสนใจหนึ่งที่ผู้ปกครองพาเด็กๆ มาเที่ยวพักผ่อน และเดินซื้อสินค้าในสถานที่เดียวกันในวันเดียว

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ห้างสรรพสินค้าในยุคของการค้าเสรี เข้ามาเปลี่ยนวิถีชีวิตค่านิยมเดินห้างของคนไทยได้มาก ซึ่งห้างสรรพสินค้าชื่อดัง อาทิ ห้างบิ๊กซี แม็คโคร เทสโก้โลตัส คาร์ฟูร์

ทั้ง 4 บริษัทมีสาขามากกว่า 30 สาขาซึ่งเป็นห้างที่ทำการค้าแบบค้าปลีกและค้าส่งที่ราคาถูกทั้งสิ้น และห้างเดอะมอลล์ ที่มีไม่กี่แห่งในประเทศไทยแต่ละสาขามีขนาดใหญ่และมีศักยภาพและเป็นศูนย์รวมทุกอย่างในสถานที่เดียว การขยายสาขาของห้างสรรพสินค้ามากมายในประเทศนั้นทำให้ลักษณะการซื้อสินค้าของคนไทยเปลี่ยนไป โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ต่างจังหวัดนิยมมาซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้ากันมาก สาเหตุเพราะสินค้าในห้างราคาถูกกว่าตามท้องตลาดในชุมชน และผนวกกับบรรยากาศในห้างและสิ่งอำนวยความสะดวก ห้างสรรพสินค้ายักษ์ใหญ่ทั้ง 5 บริษัทนี้เป็นห้างที่มีนักลงทุนเป็นชาวต่างชาติรวมอยู่ด้วย

ผู้จัดการห้างเทสโก้ โลตัส และ ห้างบิ๊กซี กล่าวว่า “ การที่ประเทศไทยเปิดการค้าเสรีนี้ ทำให้ห้างสรรพสินค้าขยายสาขาเพิ่มขึ้น จะสร้างประโยชน์ให้กับผู้บริโภค เพราะทำให้สินค้ามีราคาถูกลง ทำให้ผู้บริโภคได้ซื้อสินค้าที่มีปริมาณที่มากกว่าราคาถูกเป็นการลดค่าใช้จ่ายได้ระดับหนึ่งด้วย”

(ตลาด : “กลยุทธ์ล้างภาพค้าปลีกพันธุ์เทศ”. ฐานเศรษฐกิจ. 5-7 กรกฎาคม 2544 ,หน้า17.)

จากอิทธิพลของดังกล่าวทำให้นิยมและวัฒนธรรมการซื้อสินค้าของคนไทย ที่หันมาเดินซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้า ทำให้ส่งผลกระทบต่อร้านขายของชำตามท้องตลาดชุมชนหรืออยู่โซนที่ห้างสรรพสินค้าตั้งอยู่ขาดทุน ประเทศเสียดุลการค้าเพราะผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการเป็นชาวต่างชาติ การใช้จ่ายของคนไทยพุ่งมเพื่อยขึ้น

4.1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

การศึกษาระดับท้องถิ่นเป็นการศึกษาในระดับของหมู่บ้านที่ได้จัดตั้งกองทุนได้แล้ว และมีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจะศึกษาครอบคลุมว่าด้วยเรื่อง ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านชัยสวรรค์ สภาพปัจจุบัน ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน ด้านวัฒนธรรมและด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน และการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชัยสวรรค์

1) ประวัติหมู่บ้าน

บ้านชัยสวรรค์ หมู่ 5 เดิมเป็นบ้านชัยบอน แต่ได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านชัยสวรรค์ เมื่อปี พ.ศ. 2537 สาเหตุการเปลี่ยนชื่อจากบ้านชัยบอนเนื่องจากสภาพภูมิประเทศของบ้านชัยบอนมีแหล่งน้ำซับไหลผ่าน 1 สาย และน้ำซับได้ดินอีก 1 บ่อ ซึ่งชาวบ้านจะเรียกว่า “บ่อกล้วย” เนื่องจากมีต้นกล้วยเกิดขึ้นบริเวณนั้น น้ำจะไหลผ่านตลอดทั้งปี บริเวณที่มีน้ำซับไหลผ่านนั้นก็จะมีต้นบวบหรือภาษาอีสานจะเรียกว่า “นางหวาน” แต่ชาวบ้านที่อยู่ดั้งเดิมจะเรียกว่า “ต้นบอน” ต้นบอนจะมีอยู่จำนวนมาก สามารถนำต้นและรากมาประกอบอาหารได้ หมู่บ้านใกล้เคียงก็นิยมมาค้าต้นบอนใน

บ้านชัยบอนไปประกอบอาหารและขาย หมู่บ้านนี้จึงได้ชื่อว่า “บ้านชัยบอน” แต่บ่อนั้นบางสายพันธุ์จะไม่สามารถนำมาประกอบอาหารได้ เนื่องจากเมื่อจับ/รับประทานจะมีอาการคัน

เมื่อปี พ.ศ. 2537 นายอำเภอสีคิ้วชื่อนายเรืองบุญ แนะนำผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้นซึ่งก็คือนาย นาค ค้างสูงเนิน ให้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเนื่องจากคิดว่าชื่อหมู่บ้านไม่เป็นมงคล จากลักษณะเส้นทางคมนาคมค่อนข้างกันดาร และมีระยะทางเข้าหมู่บ้านค่อนข้างไกล คือประมาณ 3 กิโลเมตร และเป็นเส้นทางเกวียนซึ่งมักจะถูกน้ำเซาะในฤดูฝน เป็นเส้นทางที่กันดารเปรียบเสมือนทางขึ้นสวรรค์ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านขึ้นใหม่คือ “บ้านชัยสวรรค์”

หมู่บ้านชัยสวรรค์หรือเดิมบ้านชัยบอนนี้ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2499 โดยคนกลุ่มแรกที่เข้ามาก่อตั้งบ้านเรือนคือ นายลา นางน้อย ธรรมรักษ์ ซึ่งอพยพมาจาก จังหวัดศรีสะเกษ นายที นางบัว แสงเดือน ซึ่งอพยพมาจาก จังหวัดมหาสารคาม หมู่บ้านชัยสวรรค์หรือเดิมบ้านชัยบอนนี้ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2499 โดยคนกลุ่มแรกที่เข้ามาก่อตั้งบ้านเรือนคือ นายลา นางน้อย ธรรมรักษ์ ซึ่งอพยพมาจากอำเภอบัวใหญ่ นายที นางบัว แสงเดือน ซึ่งอพยพมาจาก จังหวัดศรีสะเกษ นายเที่ยง รัชสมัย และ นายนาค ค้างสูงเนิน ซึ่งอพยพมาจากอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

สาเหตุที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณดังกล่าว เนื่องจากมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีที่ดินว่างจำนวนมากดังนั้นบุคคลกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่จึงมีที่ดินจำนวนมาก หลังจากนั้น 4-5 ปี ก็มีชาวบ้านอพยพมาอยู่มากมาย

สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านในอดีตนอกจากจะมีน้ำไหลผ่านตลอดปี ยังเป็นที่เนินและลาดชัน ดินเป็นดินร่วนปนทราย แหล่งน้ำใช้นอกจากจะเป็นธารน้ำไหลแล้วยังมีบ่อน้ำพักซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ชัย” ก็มี “ทับแปด” หรือเรียกเป็นทางการว่าอ่างเก็บน้ำมะเกลือ ชาวบ้านจะหาปลาในอ่างดังกล่าว คนกลุ่มแรกที่เข้ามาก่อตั้งหมู่บ้านจะนิยมสร้างบ้านเรือนใกล้ ๆ แหล่งน้ำ ส่วนสภาพภูมิศาสตร์ในปัจจุบันจากป่าไม้ที่เคยมีจำนวนมากในอดีต เช่น กะบก จะลดลงอย่างรวดเร็วเพราะจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นมากขึ้น การนำต้นไม้มาสร้างบ้านเรือนแล้วไม่ปลูกทดแทน ชะนั้นป่าป่าไม้ในปัจจุบันก็จะเป็นต้นผลไม้ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็น มะม่วง ขนุน ซึ่งเป็นพืชสวน ที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นที่ไร่ แหล่งน้ำในปัจจุบันก็ตื้นเขิน น้ำไม่ไหลตลอดปี เพราะไม่มีป่าไม้ต้นน้ำ จะเหลืออยู่ก็เพียงน้ำซับที่สามารถใช้ดื่มได้ ที่ชาวบ้านเรียกว่า “บ่อกล้วย” นั่นเอง

สภาพปัจจุบันของหมู่บ้านทางด้านป่าไม้ ป่าไม้ในหมู่บ้านมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการขยายตัวของประชากร และการขยายพื้นที่ทำกิน ด้านแหล่งน้ำของหมู่บ้านได้รับการขุดลอกคลองจากงบประมาณองค์การบริหารส่วนตำบลแต่เนื่องจากฤดูแล้งที่ยาวนานจึงทำให้แหล่งน้ำขาดน้ำ อาชีพครั้งแรกของราษฎรที่อพยพมาอยู่บ้านชัยสวรรค์ คืออาชีพ เกษตรกรรม ปลูกมะม่วง

ถั่วลิสง ทำนา เลี้ยงสัตว์ หาของป่า ตัดฟืน ตัดไม้แปรรูป และได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพต่างๆ ดังนี้

อาชีพเดิมที่เลิกทำแล้ว คือ อาชีพ ตัดฟืน และตัดไม้แปรรูป เลิกไปเพราะ ไม่มีต้นไม้ให้ตัดอีกแล้ว และเป็นการขัดต่อกฎหมาย

อาชีพใหม่ที่เพิ่มขึ้น คือ รับราชการ และ ลูกจ้าง รับเหมาทำสวนองุ่น และตีหินซึ่งเป็นหินทรายจากใต้พื้นดิน เริ่มทำเมื่อ พ.ศ. 2542

การเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภค

ถนนเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านมีสภาพถนนแบบ ทางเกวียน เมื่อ พ.ศ. 2490 ยาว 2,500 เมตร เป็นถนนลูกรัง เมื่อ พ.ศ. 2537 ยาว 4,000 เมตร เป็นถนนคอนกรีต เมื่อ พ.ศ. 2542 และปี พ.ศ. 2545 ยาว 3,500 เมตร ถนนในหมู่บ้านทั้งหมดยาว 4,200 เมตร ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2532 ประปาหมู่บ้านสร้างเมื่อ พ.ศ. 2539

2) สภาพปัจจุบัน

ก. ประชากร

ในหมู่บ้านคลองไผ่ มีครัวเรือน 88 ครอบครัวย มีบ้าน 114 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 330 คน ชาย 154 คน หญิง 176 คน ภายในหมู่บ้านมีจำนวนกลุ่มประชากรที่มีช่วงอายุ 18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม มากที่สุด คือ 145 คน คิดเป็น ร้อยละ 43.9 ของจำนวนประชากรภายในหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมา คือ กลุ่มประชากรในช่วงอายุ 6 ปี 1 วัน – 12 ปีเต็ม คือ 41 คน คิดเป็นร้อยละ 12.42 ของจำนวนประชากรภายในหมู่บ้านทั้งหมด ส่วนกลุ่มประชากรที่มีน้อยที่สุดในหมู่บ้าน คือ กลุ่มประชากรในช่วงอายุ 1 วัน - 3 ปีเต็ม จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 6.06 ของจำนวนประชากรภายในหมู่บ้านทั้งหมด

ตารางที่ 4.1 จำนวน และร้อยละของประชากรบ้านชัยสวรรค์ จำแนกตามวัยของประชากร

วัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 วัน - 3 ปีเต็ม	20	6.06
3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	21	6.36
6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	41	12.42
12 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	23	6.69
14 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	24	7.27
18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	145	43.93
50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	25	7.57
60 ปี 1 วันขึ้นไป	31	9.39
รวม	330	100

ข. การประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้าง มากที่สุด มีจำนวน 93 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 81.57 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมดภายในหมู่บ้าน รองลงมา คือ อาชีพทำหินทราย มีจำนวน 21 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 18.42 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดภายในหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.2 จำนวนร้อยละของการประกอบอาชีพ ในหมู่บ้าน

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย	5	4.4
รับจ้าง	93	81.6
ทำนา	3	2.6
ทำสวน	5	4.4
ประมง	2	1.8
หัตถกรรมหินทราย	21	18.4
ทำไร่	93	81.6

ค. ครอบครัวที่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง

ชาวบ้านมีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองเกือบทุก ครอบครัว แต่เป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครอง คิดเป็นร้อยละ 59.4 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมดภายในหมู่บ้าน รองลงมา คือ ชาวบ้านมีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง 11 – 12 ไร่ มีจำนวน 63 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 18.3 ของครอบครัวทั้งหมดภายในหมู่บ้าน และ ชาวบ้านมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองน้อยที่สุดคือ 50 ไร่ขึ้นไป มีจำนวน 6 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 1.7 ของครอบครัวทั้งหมดภายในหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.3 ร้อยละของประชากรในหมู่บ้านคลองไผ่ที่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง

จำนวนไร่	จำนวนครอบครัว	ร้อยละ
1 - 5 ไร่	41	36
6 - 10 ไร่	5	4.4
11 - 12 ไร่	16	14
13 - 50 ไร่	13	11.4
50 ไร่ขึ้นไป	13	11.4
รวม	88	100

ที่ดินยังไม่ได้เอกสารสิทธิ์ จำนวน 88 ครอบครัว รวม 1,494 ไร่

ประเภทการทำนา นาดำ มีพื้นที่การทำนา 11 ไร่

ง. การศึกษา

ภายในหมู่บ้านชัยสวรรค์ไม่มีโรงเรียนในหมู่บ้าน นักเรียนจะต้องไปเรียนในหมู่บ้านอื่น คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาจะเรียนที่ โรงเรียนบ้านมะค่างาม และมีนักเรียนบางส่วนที่เรียนโรงเรียนนิคมมิตรวิทยาการ ส่วนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจะเรียนที่โรงเรียนคลองไผ่วิทยา และนักเรียนที่เรียนในระดับที่สูงกว่านี้จะเรียนที่ในตัวจังหวัด

ตารางที่ 4.4 จำนวนร้อยละของนักเรียนบ้านซำสวรรค์จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	จำนวน(คน)	คิดเป็นร้อยละ
อนุบาล 1	11	11.45
อนุบาล 2	9	9.37
ป.1	8	8.33
ป.2	9	9.37
ป.3	11	11.45
ป.4	8	8.33
ป.5	7	7.29
ป.6	10	10.41
ม.1	4	4.16
ม.2	5	5.20
ม.3	5	5.20
ม.4	6	6.25
ม.5	-	0
ม.6	-	0
ปวช.	1	1.04
ปวส.	1	1.04
ปริญญาตรี	-	0
ปริญญาโท	1	1.04
รวม	96	100

ในหมู่บ้านซำสวรรค์มีผู้อ่านหนังสือไม่ออก จำนวน 3 คน

จ. สภาพปัจจุบันในหมู่บ้านซำสวรรค์

มีร้านค้า 5 ร้าน ไม่มีการจ้างงาน ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมภายในหมู่บ้าน

มีสัตว์เลี้ยง วัว 37 ตัว, ควาย 134 ตัว, เป็ด 16 ตัว, ไก่ 1,432 ตัว, สุกร 30 ตัว
ห่าน 3 ตัว และม้า 5 ตัว

จ. ปัจจุบันมีแหล่งน้ำ (ทั้งของสาธารณะและส่วนบุคคล)

แหล่งน้ำที่สำคัญในหมู่บ้านชัยสวรรค์ คือ น้ำซับ บ่อกล้วย คลองมะเกลือ หรือทับแปด

ตารางที่ 4.5 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ

ชนิดแหล่งน้ำ	จำนวน	ใช้ได้ตลอดปี	ไม่ตลอดปี
บ่อน้ำตื้น	22	11	11
สระน้ำ	1	1	-
ห้วย	1	1	-
ฝายกั้นน้ำ	1	1	-
คลองน้ำ	1	1	-
บ่อบาดาล	1	-	-

3) ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน

- มีพื้นที่ทำการเกษตร 1,494 ไร่ เป็นที่นา 11 ไร่
เป็นที่สวน 1,494 ไร่
- มีผลผลิตด้านทำนาทั้งหมู่บ้านปีละ จำนวน 2 เกวียน
ขายไปจำนวน - กิโลกรัม/ เกวียน เก็บไว้รับประทาน
จำนวน 2,000 กิโลกรัม/เกวียน
- ทั้งหมู่บ้านซื้อปุ๋ยเคมีปีละ 263 กระสอบ ใช้ปุ๋ยคอก 273 กระสอบ
- มีผลผลิตอื่น ๆ

1. ทำสวนมะม่วง	จำนวน	14	ครอบครัว
ได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้าน ประมาณ		650,000	บาท/ปี
2. ทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ	จำนวน	1	ครอบครัว
ได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้าน ประมาณ		200,000	บาท/ปี
3. ทำสวนขนุน	จำนวน	6	ครอบครัว
ได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้าน ประมาณ		240,000	บาท/ปี
4. ทำไร่มันสำปะหลัง	จำนวน	76	ครอบครัว
ได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้าน ประมาณ		1,240,000	บาท/ปี
5. ทำไร่ข้าวโพด	จำนวน	36	ครอบครัว

ได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้าน ประมาณ 800,000 บาท/ปี

ข. ราษฎรในหมู่บ้านออกไปขายแรงงานต่างถิ่น จำนวน 18 ครอบครัว มีจำนวน 36 คน ทุกคนที่ไปทำงานส่งเงินเข้าหมู่บ้านรวมทั้งหมดประมาณปีละ 229,204 บาท

ค. รายได้ของประชาชนในหมู่บ้านต่อปีในแต่ละครอบครัวในหมู่บ้านช่วงที่มีมากที่สุดคือ 30,001-50,000 บาท จำนวน 23 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 26.13 ของครอบครัวในหมู่บ้าน รองลงมา คือ ช่วง 20,001-30,000 บาท มีจำนวน 19 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 21.59 น้อยที่สุด คือ ช่วง 1,000-5,000 บาท มีจำนวน 3 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 3.40

ตารางที่ 4.6 ร้อยละของรายได้ของประชาชนในหมู่บ้านตำบลสวรรค์

ช่วงของรายได้ (บาท/ปี)	ร้อยละ	จำนวนครอบครัว
1,000 - 5,000	3.40	3
5,001 - 10,000	12.5	11
10,001 - 20,000	20.45	18
20,001 - 30,000	21.59	19
30,001 - 50,000	26.13	23
50,001 - 100,000	15.90	14
100,000 ขึ้นไป	2.27	2
รวม	100	88

4) ด้านวัฒนธรรม

มีวัดจำนวน 1 แห่ง ชื่อ สำนักสงฆ์พิศาลคุณาราม มีพระ 2 รูป คน
ภาษาพื้นบ้าน คือ ภาษาไทย ภาษาไทยโคราชและภาษาไทยอีสาน

ก. ภูมิปัญญาชาวบ้าน

- ด้านเกษตรกรรม ได้แก่

1. นายประสาท โมกศรี อายุ 41 ปี เชี่ยวชาญด้านเกษตรผสมผสาน
2. นายสา พิมภักดี อายุ 56 ปี เชี่ยวชาญด้านเกษตรผสมผสาน
3. นายนาค ค้วงสูงเนิน อายุ 65 ปี เชี่ยวชาญด้านเกษตรผสมผสาน

- ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม จักสาน และถักทอ ได้แก่

1. นายจันทร์ ไปแดน อายุ 68 ปี เชี่ยวชาญด้านการจักสาน
2. นางทองสาย มัครมย์ อายุ 53 ปี เชี่ยวชาญด้านการทอผ้า

- ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน

1. นายประสาธ โมกศรี อายุ 41 ปี เชี่ยวชาญด้านผู้นำการจัดตั้งกองทุน
2. นายพูน ศรีเกาะ อายุ 65 ปี เชี่ยวชาญด้านผู้นำการจัดตั้งกองทุนร้าน

ค้าชุมชน

- ด้านองค์กรชุมชน

1. ชื่อกลุ่ม ออมทรัพย์สัจจะ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ 2544

ประธานชื่อ นายประสาธ โมกศรี อายุ 41 ปี

2. ชื่อกลุ่มกองทุนเงินล้าน กิจกรรมที่ทำ คือเป็นแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ บริหารติดตามการกู้ยืม เก็บเงินสัจจะ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2544 ประธานชื่อ นายประสาธ โมกศรี อายุ 41 ปี

ณ. วัฒนธรรมประเพณีที่เด่น ๆ

ในรอบหนึ่งในหมู่บ้านมีการทำบุญหรืองานประเพณี ดังนี้

เดือน มกราคม	ทำบุญประเพณี	งานปีใหม่
เดือน กุมภาพันธ์	ทำบุญประเพณี	-
เดือน มีนาคม	ทำบุญประเพณี	-
เดือน เมษายน	ทำบุญประเพณี	บุญสงกรานต์
เดือน พฤษภาคม	ทำบุญประเพณี	บุญกลางบ้าน
เดือน มิถุนายน	ทำบุญประเพณี	-
เดือน กรกฎาคม	ทำบุญประเพณี	บุญเข้าพรรษา
เดือน สิงหาคม	ทำบุญประเพณี	-
เดือน กันยายน	ทำบุญประเพณี	-
เดือน ตุลาคม	ทำบุญประเพณี	บุญออกพรรษา
เดือน พฤศจิกายน	ทำบุญประเพณี	ลอยกระทง
เดือน ธันวาคม	ทำบุญประเพณี	-

ญ. ผู้ที่ราษฎรในหมู่บ้านให้ความนับถือ คือ

1. นายประสาธ โมกศรี
2. นายนาถ ค้างสูงเนิน
3. นายจันทร์ ไพแดน
4. นายศักดิ์ ประคองวงศ์

๓. ถ้าราษฎรในหมู่บ้านมีความจำเป็นเรื่องเงินจะไปขอความช่วยเหลือจากบุคคล ดังนี้

1. กองทุนสงเคราะห์ราษฎรหมู่บ้าน
2. นายทุน

5) ข้อมูลด้านอื่นๆ

- คณะกรรมการหมู่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายประสาท โมกศรี	การศึกษาสูงสุด	ป.4
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายหัตถินทร์ อินทร์นอก	การศึกษาสูงสุด	ป. 6
นายไชยวัฒน์ โมรานอก	การศึกษาสูงสุด	ป. 6

- คณะกรรมการหมู่บ้าน

1. นายหัตถินทร์ อินทร์นอก	การศึกษาสูงสุด	ป. 6
2. นายไชยวัฒน์ โมรานอก	การศึกษาสูงสุด	ป. 6
3. นายจันทร์ ไปแดน	การศึกษาสูงสุด	ป. 4
4. นายเจริญ ควนใหญ่	การศึกษาสูงสุด	ป. 4
5. นายพูน ศรีเกาะ	การศึกษาสูงสุด	ป. 4
6. นายสา พิมภักดี	การศึกษาสูงสุด	ป. 4
7. นายทองอินทร์ อินทร์นอก	การศึกษาสูงสุด	ม. 3
8. นายวีรพล จงอยู่กลาง	การศึกษาสูงสุด	ป. 4
9. นายสมาน แฉ่งจัน	การศึกษาสูงสุด	ป. 6

- สมาชิก อบต. ในหมู่บ้าน คือ

1. นายนิคม พนาสันต์	การศึกษาสูงสุด	ป. 7
2. นายศักดิ์ ประครองวงศ์	การศึกษาสูงสุด	ปริญญาตรี

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

1. นายประสาท โมกศรี	ประธานกองทุน
2. นายวารินทร์ โพธิ์ไธ	รองประธาน
3. นายทองอินทร์ อินทร์นอก	เลขานุการ

4. นายวีรพล จงอยู่กลาง	เหรียญก
5. นายเจริญ ดวนใหญ่	กรรมการ
6. นายพูน ศรีเกาะ	กรรมการ
7. นายหัสตินทร์ อินทร์นอก	กรรมการ
8. นายสถิต เล้าเฮ้า	กรรมการ
9. นายไชยวัฒน์ โมรานอก	กรรมการ
10. นายสมบัติ สุทธิวิรัตน์	กรรมการ
11. นายนิคม พานาสันต์	กรรมการ
12. นางจำนงค์ บุญธรรมวัด	กรรมการ
13. นางสาวทอง ชิดโคกสูง	กรรมการ
14. นางบุญเกิด คงขาว	กรรมการ
15. นางสาวยงค์ ชาติโคกสูง	กรรมการ

6) ลักษณะบางประการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

มีรถยนต์	22	คัน
มีไฟฟ้าใช้	93	ครัวเรือน
มีประปา	63	ครัวเรือน
มีตู้เย็น	95	เครื่อง
พัดลม	112	เครื่อง
เครื่องปรับอากาศ	1	เครื่อง
หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	93	เครื่อง
ทีวีสี	98	เครื่อง
ภาชนะเก็บน้ำฝน	93	ครัวเรือน
มีส่วนที่ถูกหลักสุขภาพีบาลจำนวน	77	ครัวเรือน
ปัจจุบันมีป่าไม้		
ป่าในวัด	4	ไร่

7) ราษฎรในหมู่บ้านเป็นหนี้สินสถาบันการเงินของรัฐ

จำนวน 73 ครอบครั้ว เป็นเงินรวมทั้งสิ้น ประมาณ 2,320,000 บาท

ที่ดินนี้ขายทุน จำนวน 15 ครอบครั้ว เป็นเงินรวมทั้งสิ้นประมาณ 100,000 บาท ดอกเบี้ยขาย

ทุนคิดร้อยละประมาณ 10-20 บาท/เดือน ดอกเบี้ยสถาบันการเงินประมาณ 8

ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ นายทองอินทร์ อินทร์นอก

ผู้สื่อข่าวประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้าน คือ นายไชยวัฒน์ โมรานอก

8) ในหมู่บ้านรอบ 5 ปีที่ผ่านมา มีโครงการของรัฐ หรือ อบต. เข้ามาช่วยพัฒนาช่วยเหลือชาวบ้าน คือ

1. โครงการประปาหมู่บ้าน เข้ามา พ.ศ. 2538 ผลการดำเนินการ ก่อสร้างแล้วเสร็จตามกำหนดเวลาและราษฎรสามารถใช้งานได้

2. โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีต เข้ามา พ.ศ. 2540 โดยโครงการเร่งรัดพัฒนาชนบท ได้ระยะทาง 1,500 เมตร และปรับพื้นถนนต่อ 3,000 เมตร

3. โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีต เข้ามา พ.ศ. 2544 โดยโครงการเร่งรัดพัฒนาชนบท ได้ระยะทาง 2,500 เมตร

9) ความต้องการของราษฎรในหมู่บ้าน มีดังนี้

1. ต้องการใช้น้ำประปา

2. ต้องการรายได้เสริม

3. ต้องการสวมเสื้อสุทนต์

4. ราษฎรที่ยากจนไม่ได้รับการอนุมัติให้กู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน

10) ในหมู่บ้านสามารถเก็บภาษีต่าง ได้ปีละ 10.000 บาท

4.2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

4.2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A (หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้)

1) ผลการประเมินหน่วยระบบ A (หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้)

ก) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์และเปิดเวทีในหมู่บ้านจากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านพบว่า มีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้าน คือ เป็นโครงการที่รัฐบาลจัดทำขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่มีฐานะยากจนและขาดเงินลงทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเองให้เกิดขึ้นโดยเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว รวมถึงการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองตนเอง

ข) เงินจำนวน 1 ล้านบาท

จากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านพบว่า ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับเงิน 1 ล้านบาท ในระยะแรก ดังนี้ คือ เป็นเงินได้เปล่าจากรัฐบาลโดยแบ่งให้ครอบครัวละเท่า ๆ กัน ต่อมาผู้นำชุมชนจึงได้เรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านเพื่อเปิดเวทีประชุมเพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้น และทางหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาชี้แจงและให้ความรู้เกี่ยวกับเงิน 1 ล้านบาท ที่รัฐบาลอนุมัติให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาทว่าจะนำเงินไปใช้ในกรณีใดได้บ้าง ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจมากขึ้น ว่าเป็นเงินที่รัฐบาลให้มาเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้ในชุมชนและตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้าน โดยเลือกคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อจัดตั้งระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านร่วมกับสมาชิกกองทุน ฯ และมีการประชุมสมาชิกเพื่อชี้แจงระเบียบต่าง ๆ ให้สมาชิกทราบว่าเงินที่รัฐบาลจัดสรรมานั้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งมีนักศึกษาตาม โครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นผู้ติดตามและประเมินผลให้ทางสถาบันการศึกษาได้ทราบทุกเดือน

3) คณะกรรมการ

จากการสำรวจและการสัมภาษณ์พบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่นั้นไม่เข้าใจการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน เพราะคณะกรรมการในหมู่บ้านส่วนมากไม่เข้าใจในการดำเนินงานว่าต้องปฏิบัติอย่างไร เมื่อพัฒนาการอำเภอได้เข้ามาชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ปรากฏว่าคณะกรรมการมีความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่มากขึ้นและการดำเนินงานมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

4) ผู้สมัครขอกู้

จากการเก็บข้อมูล สมาชิกที่ยื่นโครงการขอกู้เงิน ประมาณร้อยละ 50% ของสมาชิกทั้งหมด และการอนุมัติต้องได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งบ้านชัยสวรรค์

หมู่ที่ 5 ตำบลคลองไผ่ อําเภอสัตตื๋ว จังหวัคนครราชสีมามีสมาชิกที่อื่นโครงการขอกู้เงินจํานวน 70 รายและ ใต้รับการอนุมัติเงินกู้จํานวน 56 ราย

5) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน

ผู้กู้เข้าใจในระเบียบการชำระเงินคืน ว่าเงินที่ผู้กู้ชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยนั้น เงินต้นทั้งหมดให้สมาชิกในหมู่บ้านได้กู้ยืมไปประกอบอาชีพ ส่วนดอกเบี้ยก็จะจัดสรรตามระเบียบข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้านที่ได้จัดตั้งไว้

4.2.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน

จุดเด่น คือ คณะกรรมการประชุมร่วมกันและมีมติ 3 ใน 4 ของคณะกรรมการทั้งหมดจํานวน 15 คน ว่าจะอนุมัติให้ใครเป็นผู้กู้โดยพิจารณาคุณสมบัติ ดังนี้

ก. ความสามารถในการชำระหนี้คืน

ข. ความขยันอดทนในการทำงาน

ค. ความซื่อสัตย์

ง. โครงการที่ยื่นกู้ เพื่อนำไปพัฒนาอาชีพ สร้างงาน เพิ่มรายได้ หรือบรรเทาเหตุฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วน

จ. หลักค้ำประกันที่เป็นบุคคลหรือทรัพย์สิน

จุดด้อย คือ ผู้ที่มีสภาพคล่องทางการเงินน้อยหรือผู้ที่มีฐานะยากจนจะได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการให้กู้เงินจํานวนน้อยกว่าผู้ที่มีสภาพคล่องทางการเงินที่ดีกว่าซึ่งดาความเป็นจริงผู้ขอกู้กรณีนี้มีความขยันและสามารถนำเงินกู้ไปปฏิบัติตามโครงการได้จริง ซึ่งจากการพิจารณาโครงการคณะกรรมการชุดแรกยังกลัวว่า ผู้ที่มีฐานะยากจนจะไม่มีนำเงินส่งคืนกองทุนได้ ทำให้สมาชิกบางรายเกิดความไม่พอใจในผลการพิจารณาเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

2) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน

จุดเด่น คือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในตำแหน่งเหรัญญิก และเลขานุการได้ร่วมกันจัดเก็บเอกสารและดูแลรักษาเงินกองทุนรายได้ของกองทุนและเงินอื่น ๆ จัดทำบัญชีอย่างรอบคอบและเกิดประโยชน์สูงสุด และเมื่อได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานของรัฐ และบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านได้เข้ามาแนะนำส่งเสริม ทำให้เหรัญญิกและเลขานุการมีความสนใจในการเข้าร่วม

ประชุม อบรม รวมถึงการปฏิบัติตามคำแนะนำในด้านการจัดทำบัญชีได้อย่างถูกต้องตาม กระบวนการจัดทำบัญชีตามระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

จุดด้อย คือ คณะกรรมการที่มีหน้าที่จัดทำบัญชีขาดประสิทธิภาพในการทำบัญชี ส่งผลให้การทำงานเกี่ยวกับการทำบัญชีของทุนมีอุปสรรคและไม่มีความกระตือรือร้นในการจัดทำ บัญชีหากขาดการกระตุ้นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3) กระบวนการในการรับชำระหนี้

จุดเด่น คือ ในการชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกสามารถไปชำระที่ธนาคารได้โดยตรง โดยผ่านบัญชีธนาคารแล้วนำไปเสร็จชำระหนี้มายื่นต่อคณะกรรมการ และมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุนนำไปชำระที่ธนาคารก็ได้

จุดด้อย คือ ในระยะแรกของการชำระคืนเงินกู้ซึ่งยังมีข้อตกลงที่แน่ชัด ทำให้ไม่เกิดความสะดวกในการส่งคืนจากธนาคาร

4.2.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A

1) ผลโดยตรง (Immediate Result)

ก. จำนวนผู้กู้ บ้านชัยสวรรค์ หมู่ที่ 5 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัด นครราชสีมา มีสมาชิกผู้ขอกู้ จำนวน 70 คน

ข. ยอดเงินให้กู้ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้อนุมัติเงินกู้ทั้งหมด 950,000 บาทถ้วน โดยอนุมัติเงินให้กู้ต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 20,000 บาท

จุดเด่น คือ การเปิดโอกาสให้สมาชิกยื่นโครงการขอกู้ในจำนวนเงินได้ตาม ต้องการ แต่ไม่เกินรายละเอียด 20,000 บาท จากการเก็บข้อมูลพบว่า สมาชิกให้ความสนใจในการยื่น เสนอโครงการขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ทำให้สมาชิกมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ

จุดด้อย คือ ในการยื่นเสนอโครงการขอกู้เงินสมาชิกไม่สามารถพิจารณาให้ได้ทั้งหมด และการอนุมัติยอดเงินกู้บางรายได้เงินไม่ตรงตามคำขอกู้

2) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) พบว่า

ก. กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง พบว่าจากการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ขึ้นมาทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสังคม ประชาชนในหมู่บ้านมีความ สามัคคีกันมากขึ้น ด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น มีเงินหมุนเวียนในหมู่บ้าน จำนวนมาก ด้านสิ่งแวดล้อม หมู่บ้านมีความสะอาดถูกสุขลักษณะ

ข. ห้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่ากองทุนหมู่บ้านมีเครือข่ายการเรียนรู้จากชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียงกัน และจากการเข้าฝึกอบรมจากหน่วยงานของภาครัฐ

ค. ห้องถิ่นมีเครือข่ายการตลาด พบว่า ผู้กู้ได้ติดต่อค้าขายกับชุมชนใกล้เคียง

จ. ห้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้กู้ ผู้กู้ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางที่จะมาเอาเปรียบ ทำให้ได้แนวคิดที่จะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนในหมู่บ้านทางด้านเศรษฐกิจได้

จุดเด่น คือ ประชาชนในหมู่บ้านมีความสามัคคี และมีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น

จุดด้อย คือ ชุมชนยังขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้าน

4.2.4 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

1) ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B

1.1) ประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการของผู้กู้

จุดเด่น คือ เดิมผู้กู้มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในอาชีพที่ได้ขอสินเชื่อโครงการนั้นมาก่อนแล้วจึงมีความมั่นใจว่า การประกอบอาชีพตามโครงการดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้และสามารถชำระคืนเงินกู้ได้ทั้งหมด ทันเวลาที่กำหนดได้

จุดด้อย คือ ผู้กู้ไม่ศึกษาหาความรู้และวิธีการใหม่ ๆ เพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับปรุงกิจการที่ตัวเองดำเนินการ รวมถึงการขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งผลให้ผลการดำเนินกิจการไม่ประสบผลสำเร็จตามที่วางเป้าหมายไว้

2) ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B

2.1) การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้กู้แต่ละราย

จุดเด่น คือ ผู้กู้ทำการประกอบอาชีพตามกระบวนการอย่างถูกวิธี ก็จะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

จุดด้อย คือ ผู้กู้ไม่มีการพัฒนาวิธีการและกระบวนการ รวมถึงเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ผลผลิตที่ดีขึ้นและมีคุณภาพมากขึ้น

2.2) การหาตลาดที่ดี

จุดเด่น คือ มีพ่อค้าคนกลางมารับสินค้าจากผู้ผลิตโดยตรงและสินค้าบางส่วนได้จำหน่ายทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน

จุดด้อย คือ ด้านการตลาด ขาดการรวมกลุ่มระหว่างผู้ผลิต ทำให้ไม่มีอำนาจ

ในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง และผู้ผลิตไม้แสงหวาดลาดเพิ่มจากเดิมที่มีอยู่ จึงส่งผลให้ผู้ผลิตเสียโอกาสในการเพิ่มรายได้ หากมีตลาดมารองรับสินค้าเพิ่มมากขึ้น ผู้ผลิตสามารถเลือกตลาดส่งสินค้าได้และเป็นข้อได้เปรียบในการกำหนดราคาสินค้าได้

2.3) การหาวัตถุดิบที่ดี

จุดเด่น คือ วัตถุดิบส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน และมีบางส่วนที่ต้องนำเข้าจากภายนอกหมู่บ้าน เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและปริมาณของผลผลิต

จุดด้อย คือ เนื่องจากวัตถุดิบบางอย่างภายในหมู่บ้านขาดคุณภาพและมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ผลิต

2.4) การจัดทำบัญชี

ผู้มีส่วนมากจัดทำบัญชีไม่เป็นระบบ ไม่สามารถตรวจสอบได้ สาเหตุเพราะผู้รู้ขาดความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญด้านการจัดทำบัญชีโดยตรง ใช้หลักในการจำ ขาดการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นอุปสรรคในการจัดทำบัญชี จึงทำให้ไม่ทราบถึงต้นทุนการผลิตและผลกำไรที่แท้จริง

2.5)การวิเคราะห์ประเมิน จากการทำกิจกรรมตามโครงการในหมู่บ้าน ทำให้ยังไม่สามารถทราบได้ทั้งหมดว่าผู้ที่จะประสบผลสำเร็จมากน้อยอย่างไร เนื่องจากผู้บู๊บางรายยังไม่ได้จำหน่ายผลผลิต

4.2.5 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B

1) ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่

จุดเด่น คือ ผู้ผู้มีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณเดือนละ 1,000 – 2,500 บาท มีอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพเพิ่มที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ต่อไป และนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตได้ประสบการณ์ในการเรียนรู้กิจการที่ผู้ดำเนินการ

2) ผลโดยอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่

จุดเด่น คือ ครอบครัวของผู้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง และสามารถดำเนินกิจการของตนเองต่อไปได้ และพบว่าประชาชนส่วนหนึ่งได้กลับคืนถิ่น เนื่องจาก มีกองทุนที่สามารถช่วยเหลือผู้ไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพให้สามารถกู้ยืมได้ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ และนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตที่เข้าปฏิบัติงานอยู่ในชุมชนมีความรู้สึกผูกพันกันและทำให้ประชาชนในหมู่บ้านเกิดความสามัคคี

จุดค้อย คือ ผู้กู้ทำการประกอบอาชีพแบบไม่จริงจังเท่าที่ควรทำให้ไม่เกิดการสร้างงานอย่างแท้จริง ทำให้เกิดหนี้สินที่เป็นภาระต่อประชาชนเป็นผลทำให้ระบบเงินกู้ของนายทุนเกิดสภาพคล่องเมื่อครบกำหนดเวลาที่ต้องชำระเงิน เพราะประชาชนต้องไปกู้ยืมเงินจากนายทุนนอกระบบมาชำระหนี้สิน ซึ่งเป็นผลมาจากผู้กู้ไม่ได้นำเงินไปลงทุนจริงหรือเพราะกิจการที่ลงทุนทำไปไม่เกิดผล และการละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดไปทำงานเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้กับกองทุน ส่งผลให้แรงงานภาคการเกษตรในท้องถิ่นลดน้อยลง

4.3 ผลการประมวลเทคนิควิธีการทำธุรกิจของผู้กู้

ผลการประมวลเทคนิควิธีการทำธุรกิจของผู้กู้แต่ละราย ที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านตำบลสวรรค์ไปลงทุนประกอบอาชีพ อาทิ อาชีพทำไร่ อาชีพเลี้ยงสัตว์ อาชีพค้าขาย และอาชีพตีหิน สรุปได้ดังนี้ ผลการประมวลการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ จำนวน 36 ราย โดยใช้แนวคิดเชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยพิจารณาจากตัวแปร ดังนี้

อาชีพเลี้ยงโค/กระบือ/สุกร จำนวน 36 ราย

ปัจจัยนำเข้า คือ

- เงินที่กู้มาได้
- เงินทุนส่วนตัว
- สถานที่บริเวณบ้าน และที่สาธารณะ
- พันธุ์สัตว์ ฟางแห้ง อาหารสำเร็จรูปสำหรับสุกร
- แรงงานภายในครอบครัว

กระบวนการ ที่ได้แก่

1. โรงเรือนและอุปกรณ์ที่ใช้เลี้ยงเหมาะสม
2. ให้อาหารที่มีคุณภาพดี และมีสูตรอาหารถูกต้องตามระยะการเจริญเติบโต
3. มีการสุขาภิบาลที่ดี และมีการทำวัคซีนอย่างถูกต้อง
4. มีการดูแลเอาใจใส่อย่างดี

การเลือกสถานที่สร้างโรงเรือน ควรเลือกสถานที่สร้างคอกสัตว์ ดังนี้

1. อยู่ในบริเวณที่น้ำไม่ท่วมถึง
2. มีแหล่งน้ำจัดใช้เลี้ยงและให้วัวอย่างเพียงพอและตลอดไป
3. มีการคมนาคมสะดวก มีไฟฟ้าพร้อม โรงเรือนควรอยู่ห่างถนนใหญ่

ที่มีรถบรรทุกวิ่งผ่านเสมอเพื่อขจัดปัญหาเสียงรบกวนจากยานพาหนะ และป้องกันโรคระบาด

ผลผลิต

- คุณภาพและปริมาณ รายได้เพิ่มขึ้น

อาชีพทำการเกษตรปลูกพืช จำนวน 9 ราย

ปัจจัยนำเข้า คือ

- เงินที่กู้มาได้
- เงินทุนส่วนตัว
- สถานที่ ไร่ นา สวน ของตนเองหรือเช่า
- วัตถุดิบ เช่น ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ ยาฆ่าแมลง แหล่งน้ำ
- แรงงานภายในครอบครัว และมีการจ้างเป็นบางส่วน

กระบวนการ คือ

- ศึกษาจากเกษตรกรตำบล หรือจากผู้ที่ประสบการณ์
- หาตลาดใกล้บ้านและรับซื้อราคาสูง
- หาแหล่งพันธุ์พืชที่มีคุณภาพโดยสอบถามจากเกษตรกรตำบล อำเภอ หรือผู้ที่ปลูก

อยู่แล้วหรือผู้ที่กำลังทำอยู่

- การเตรียมสถานที่ปลูก ปรับหน้าดินโดยการไถ พรวนและหว่านเมล็ดพันธุ์
- ทำการรดน้ำ ใส่ปุ๋ย ดูแลรักษา

ผลผลิตที่ได้

- ผลผลิตมีปริมาณมากและมีคุณภาพ ขายได้ราคาดี

4.4 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

4.4.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทั้ง 5 ข้อ

2) การมีกองทุนหมู่บ้าน ประชาชนในหมู่บ้านชาวสวรรค์ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมา 3 กองทุน ก่อนที่จะมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านชาวสวรรค์ ขึ้นอีกตามนโยบายของรัฐบาล หมู่บ้านละ 1 ล้านบาทซึ่งยังไม่ได้นำไปรวมกับกองทุนใด

3) การมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุน จากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านว่าในระยะแรก ๆ มีความเข้าใจในระเบียบกองทุนในระดับปานกลาง ถึงน้อยมาก เพราะกองทุนมีระเบียบที่ยุ่งยาก ประกอบกับประชาชนมีความรู้น้อย และขาดการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องต่อมาในระยะหลัง ๆ มีการเข้ามาชี้แจงของหน่วยราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชน

เมืองแห่งชาติ ทำให้ประชาชนเข้าใจในระเบียบข้อบังคับมากขึ้น ซึ่งจากการใช้แบบสอบถามตามแบบ บร. 3 สรุปได้ว่า ประชาชนเข้าใจว่ากองทุนหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นก็เพื่อรองรับนโยบายของรัฐบาลที่จัดสรรเงินให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ให้ประชาชนกู้ยืมไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพ

3) ทักษะที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบ บร. 3 สรุปได้ว่า ประชาชนในหมู่บ้านมีทัศนคติที่ดีต่อกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองประมาณร้อยละ 95 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 44 กร้าวเรือน มีทัศนคติที่ดีต่อกองทุนหมู่บ้านว่า เป็นแหล่งเงินทุนที่ให้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำเพียงร้อยละ 12 บาทต่อปี เมื่อเปรียบเทียบกับของนายทุน ที่คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10-20 บาท ต่อเดือน

4) การมีวัตถุประสงค์ของกองทุน การจัดตั้งกองทุนก็เพื่อให้สมาชิกกู้ยืมไปพัฒนาอาชีพ สร้างงาน เพิ่มรายได้ และเหตุผลอื่น ทั้งให้สมาชิกรู้จักการออมด้วย

แนวโน้มความเข้มแข็งและอยู่รอดของกองทุน คณะอนุกรรมการระดับอำเภอเข้ามาสนับสนุน และร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านประชุมจัดตั้งกองทุนขึ้น โดยมีประชาชนสมัครเป็นสมาชิกในครั้งแรก จำนวน 50 คน ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 70 คน ไม่มีผลกับความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้าน จากการสรุปแบบสำรวจข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน(บร. 2)จากการสำรวจสมาชิกในชุมชนจำนวน 44 ครอบครัว พบว่า สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีคิดเป็นร้อยละ 63.6 ที่อยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์คิดเป็นร้อยละ 50 ในระดับมาก ชุมชนยกย่องคนทำความดีคิดเป็นร้อยละ 61.4 อยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันคิดเป็นร้อยละ 63.6 อยู่ในระดับมาก ชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกเป็นประจำโดยการเวลาประชุมคิดเป็นร้อยละ 59.1 อยู่ในระดับมาก ชุมชนมีผู้มีคุณธรรม ยุติธรรมคิดเป็นร้อยละ 95 และในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยสมาชิกในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 95 จากข้อมูลข้างต้นแนวโน้มความเข้มแข็งของกองทุนน่าจะอยู่รอด

5) ยอดเงินในปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกเริ่มก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านชั่วคราว มีสมาชิกทั้งสิ้น 70 ราย เงินจำนวน 1 ล้านบาท ปล่อยให้สมาชิกกู้รวม 56 ราย เป็นเงินทั้งสิ้น 950,000 บาท ส่วนเงินออม ณ วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2545 มียอดสะสม 13,432 บาท

6) ความสามัคคีของประชาชนในหมู่บ้าน เมื่อมีกองทุนหมู่บ้านเกิดขึ้นทำให้ประชาชนหันหน้าเข้ามาปรึกษากันมากขึ้น มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เช่น ปัญหาจากการทำไร่ เป็นต้น

4.4.2 ระบบบริหารกองทุน

1) คณะกรรมการบริหารกองทุน มีคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้าน
 ชัยสวัสดิ์ จำนวน 15 คน มาจากการคัดเลือก โดยการเสนอชื่อของสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมที่มี
 คุณสมบัติตรงตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เมื่อวันที่
 1 กรกฎาคม พ.ศ.2544 ณ ที่ทำการศูนย์ส่งเสริมราษฎรบ้านชัยสวัสดิ์ หมู่ที่ 5 ตำบลคลองไผ่
 อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

2) ระเบียบการบริหารกองทุน เมื่อคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกองทุนแล้ว คณะ
 กรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านชัยสวัสดิ์ กับสมาชิกกองทุนร่วมกันสร้างระเบียบกองทุนหมู่บ้านขึ้น

3) การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกอง
 ทุนแล้วได้มีการประชุมกัน เมื่อมีความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งการประชุมแต่ละครั้งต้องมีคณะกรรมการ
 เข้าร่วมประชุมอย่างน้อยก็หนึ่งของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมดจึงจะถือว่าครบองค์ประชุม คณะ
 กรรมการเปิดรับสมาชิกที่มีคุณสมบัติตามระเบียบ ข้อบังคับข้อที่ 6 ว่าด้วยคุณสมบัติของสมาชิก
 สมาชิกทุกคนต้องส่งเงินสัจจะทุกเดือนๆ ละเท่าๆ กันในวงเงินไม่ต่ำกว่าสิบบาทและสูงสุดไม่เกิน
 ห้าร้อยบาทต่อเดือน ทุกวันที่ 1 – 5 ของเดือนและสามารถเพิ่มจำนวนเงินฝากสัจจะได้ปีละหนึ่ง
 ครั้งในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี พร้อมกันนี้สมาชิกสามารถปิดบัญชีได้ก็ต่อเมื่อพ้นจากสภาพ
 การเป็นสมาชิก

4) การตัดสินใจกู้ยืมเงินกู้ยืม สมาชิกที่ต้องการขอกู้เงินสามารถยื่นขอกู้เงินต่อคณะ
 กรรมการกองทุนโดยสมาชิกต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการกองทุน โดยระบุ
 วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมอย่างชัดเจน ซึ่งลักษณะ โครงการต้องเป็นโครงการที่สามารถดำเนินการได้
 จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาดและมีความคุ้มค่าต่อการลงทุน วงเงินที่ขอกู้ต้องไม่เกินรายละ
 สองหมื่นบาทกรณีที่ขอกู้เกินสองหมื่นบาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้
 สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท ผู้กู้ที่ขอกู้จำนวน 70 รายได้รับการ
 พิจารณาให้กู้จำนวน 56 ราย

5) มีการจัดสรรผลประโยชน์ จำนวนยอดกองทุนสะสม จำนวน 1 ล้านบาท
 และจำนวนดอกเบี้ยที่จะได้รับทั้งหมด ประมาณ 60,000 บาท และนำมาจัดสรรตามระเบียบข้อ
 บังคับด้วยความยุติธรรม ดังนี้

1. เป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุน ในอัตราร้อยละยี่สิบ
2. เป็นทุนเพื่อสมทบทุนกองทุน ในอัตราร้อยละเจ็ดสิบ
3. เป็นทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ ในอัตราร้อยละสิบ

4.4.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

- 1) มีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สมาชิกกองทุนหมู่บ้านจับสวรรค์ได้รับความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อต่าง ๆ
- 2) มีการปฏิบัติในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนในหมู่บ้านจับสวรรค์ได้ปฏิบัติตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่าควรอยู่แบบพออยู่พอกิน อยู่อย่างสงบ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งคณะกรรมการบริหารกองทุนสามารถนำหลักการมาปฏิบัติได้ในเรื่องของการดูแลรักษาเงินของทุนด้วยความไม่โลภ ไม่หลง
- 3) มีความเข้าใจและปฏิบัติในเรื่องของการพึ่งตนเอง การพึ่งตนเอง (Self - Reliance) ในที่นี้ หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่าง อิสระมั่นคง สมบูรณ์ และการพึ่งตนเองได้ พบว่าจากความหมายข้างต้น ประชาชนในหมู่บ้านก็สามารถพึ่งตนเองได้โดยการทำมาหาเลี้ยงชีพของตนเองได้ในระดับหนึ่งกันทุกคน
- 4) มีความเข้าใจและปฏิบัติในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำมาใช้ในการดำเนินกิจการของตนเองได้ และความรู้ในเรื่องของการบริหารกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาก่อนการจัดตั้งกองทุนเงินล้าน สามารถนำความรู้และประสบการณ์มาปรับใช้ในการบริหารกองทุน 1 ล้านบาทได้ เช่น การจัดทำบัญชี

4.4.4 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม

- 1) การกระตุ้นให้มีภูมิคุ้มกันระดับของกองทุนโดยรวม จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลประชาชนในหมู่บ้านก่อนการจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท ประชาชนคิดว่าเป็นเงินที่ รัฐบาลจ่ายให้เปล่าโดยไม่ต้องส่งคืน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทุนและคณะกรรมการบริหารกองทุนที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาบริหารกองทุนจึงได้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อชี้แจงรายละเอียดให้ประชาชนได้ทราบถึงนโยบายที่รัฐบาลให้เงินหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อวัตถุประสงค์กับสมาชิก คือ เป็นแหล่งเงินทุนให้กับสมาชิก เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะและเงินรับฝาก เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข และเป็นคนรู้จักสามัคคี และเพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีความเก่ง คือ เก่งเรียน ใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ เก่งคิดคิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา เป็นคนเก่งงาน ขยันการงาน และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน และเป็นคนเก่งคน มีมนุษย

สัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน ทำให้สมาชิกมองเห็นโอกาสในการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้ในอนาคต ถ้ากองทุนเงินล้านยังคงมีเงินหมุนเวียนและดำเนินการต่อไปได้เรื่อย ๆ

2) ภูมิคุ้มกันระดับกิจการของผู้กู้แต่ละคน จากการสัมภาษณ์ผู้กู้มีความคิดเห็นว่า ถ้าการกู้เงินจากกองทุน ได้ในจำนวนที่มากพอที่จะลงทุนประกอบอาชีพ ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องไปกู้หนี้จากแหล่งเงินทุนที่มีดอกเบี้ยแพง ซึ่งผู้กู้แต่ละรายก็ดำเนินกิจการด้วยการใช้หลักการพึ่งพาเทคโนโลยี เช่น การรู้จักใช้เครื่องมือดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและบำรุงรักษาเครื่องมือให้อยู่ในสภาพอันดีอยู่เสมอ

3) ภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจของผู้กู้ ผู้กู้มีแนวคิดเรื่องการรวมกลุ่มอาชีพขึ้นเพื่อจะได้ต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางได้ เช่น อาชีพเลี้ยงวัว

4.4.5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

1) ศักยภาพเดิมของบริบท สภาพป่ายังมีความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์อาศัยอยู่จำนวนมาก ดังนั้นราษฎรที่อพยพเข้ามาอยู่จึงได้ยึดเป็นอาชีพแรกคือหาของป่า และได้ถางป่าเพื่อทำไร่ทำนา เพราะดินยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุมากมาย ซึ่งลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนสภาพของหนองน้ำเป็นหนองขนาดปานกลางที่ใช้เก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี เดิมถนนที่ใช้ในการเดินทางเป็นทางเกวียน ไฟฟ้าและประปายังไม่เข้ามา จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2530 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภค เช่น การทำถนนลูกรังเพื่อใช้ในการคมนาคม มีความยาว 3,000 เมตร และได้ปรับปรุงเป็นถนนคอนกรีตเมื่อปี พ.ศ. 2540 และปี พ.ศ. 2545 ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2532 และน้ำประปา ภายในหมู่บ้านเกิดจากงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองไผ่ได้ทำประปาระดับหมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. 2536 และสามารถรองรับความต้องการของประชากรในหมู่บ้านได้ในระดับหนึ่ง ณ ปัจจุบัน มีบ้าน 114 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 330 คน เป็นชาย 154 คน เป็นหญิง 176 คน

2) ทุนด้านทรัพยากรทางกายภาพ มีบ้าน 114 หลังคาเรือนประชากรรวมทั้งสิ้น 330 คน แบ่งเป็นชาย 154 คน เป็นหญิง 176 คน ประชากรที่อยู่ในช่วงวัย 18 ปี 1 วัน - 50 ปี เต็ม มีจำนวน 145 คน มากที่สุดในจำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน และช่วงวัย 1 วัน - 3 ปี เต็ม น้อยที่สุดในจำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน และประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตร เช่น อาชีพทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ซึ่งสภาพของดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย

3) ทูตทางวัฒนธรรมประเพณี ในหมู่บ้านมีวัดชื่อ วัดพิศาลคณาราม มีพระ 2 รูป ภาษาที่ใช้คือ ภาษาไทยโคราช และภาษาไทยอีสาน

4) ความเข้มแข็งในการทำกิจการของผู้กู้ ผู้กู้ที่ดำเนินการผลิตทางการเกษตรเลี้ยงสัตว์จำนวน 36 ราย รวมเงินกู้ทั้งสิ้น 643,000 บาท ผู้กู้ที่ดำเนินการผลิตทางการเกษตรเลี้ยงสัตว์จำนวน 9 ราย รวมเงินกู้ 122,000 บาท อาชีพค้าขายจำนวน 8 ราย รวมเงินกู้ทั้งสิ้น 160,000 บาท ผู้กู้ที่ดำเนินการทางการค้าขาย มีจำนวน 3 ราย รวมเงินกู้ 25,000 บาท

4.4.6 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

ปัจจัยด้านบวก

1) ประสบการณ์ของคนในชุมชนที่ประสบความล้มเหลวมาก่อนจึงได้อาศัยเป็นบทเรียนที่ให้แก่คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้และรวมตัวกันเป็นกลุ่มในการประกอบอาชีพเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการขาดทุนซ้ำซาก

2) การที่รัฐบาลได้มีโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยส่งบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เข้าไปศึกษาและเรียนรู้งานร่วมกับสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้างศักยภาพตามความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนโดยการแนะนำในเรื่องต่างๆทางด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการ การจัดทำเอกสารและทำบัญชีเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มั่นคงและมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยด้านลบ

1) คนในชุมชนยังมีสภาพเป็นลูกหนี้ของธนาคารและนายทุนซึ่งอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูงทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียนเพราะเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปชำระหนี้ทำให้ไม่สามารถดำรงทุนให้เติบโตได้ในระยะเวลาอันสั้น

2) ขาดการติดตามและส่งเสริมโครงการที่สมาชิกขอกู้จากคณะกรรมการ

3) คนในชุมชนบางคนไม่นำเงินที่ขอกู้ได้ประกอบอาชีพตามคำขอกู้ เมื่อ

สรุปกำหนด

3.1) การส่งเงินคืนอาจทำให้ไม่มีเงินทุนส่งคืนอาจต้องไปพึ่งนายทุนนอก
ระบบอีก

3.2) สมาชิกไม่มีการรวมกลุ่มกันในการดำเนินงานโดยทำแบบรายบุคคล

3.3) ขาดการรายงานผลการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุนให้สมาชิกใช้กัน
อย่างทั่วถึง

4.4.7 ความเข้มแข็งของชุมชน

1) ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

ประชาชนในชุมชนยกย่องคนทำความดีจากตัวชีวิตคิดเป็นร้อยละอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ส่วนความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนเป็นประจำในเวลาประชุมจากตัวชีวิตคิดเป็นร้อยละ อยู่ในระดับปานกลาง และในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม ชุมชนร่วมกันแก้ปัญหาโดยสมาชิกในชุมชน และสมาชิกในชุมชนมีโอกาหาความรู้เพิ่ม

สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงตัวเองได้โดยไม่รบกวนผู้อื่นและมีความอบอุ่นรักใคร่ปรองดองกันอยู่ในเกณฑ์เท่าเดิม คือ 88 หลังคาเรือน ในชุมชนมีการตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนจากปีก่อน 1 กลุ่ม เพิ่มขึ้นเป็น 3 กลุ่ม และในชุมชนมีการช่วยเหลือ คนชราและเด็ก รวม 5 คน เป็นต้น

2) ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น

ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งได้ คือ ประชาชนมีความสามัคคีกันร่วมกันคิด ร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหา และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่บ้านทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพัฒนาอย่างยั่งยืน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านชั้นวรรค์ หมู่ที่ 5 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

5.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

5.2.1 เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและกระบวนการจัดการของกองทุนหมู่บ้านชั้นวรรค์ ว่าสามารถดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

5.2.2 เพื่อศึกษาบทบาทที่แท้จริงของกองทุนหมู่บ้านชั้นวรรค์ ว่ามีผลต่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ บรรเทาเหตุฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วน ได้จริงหรือไม่

5.2.3 เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของกองทุนหมู่บ้านชั้นวรรค์

5.2.4 เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชั้นวรรค์

5.2.5 เพื่อหาปัจจัยทั้งด้านบวกและด้านลบที่ส่งผลต่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกองทุน เพื่อนำไปใช้พัฒนาและแก้ไขการบริหารจัดการกองทุนต่อไป

5.2.6 เพื่อศึกษาการนำเงินกู้ไปใช้ของสมาชิกกองทุน

5.2 วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของบ้านชั้นวรรค์ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1. เปรียบเทียบวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านชั้นวรรค์ หมู่ที่ 5 ว่าเป็นอย่างไร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติหรือไม่

ขั้นที่ 2. ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชั้นวรรค์ ตามบทบาทหน้าที่ของผู้ประเมิน

ขั้นที่ 3. ใช้ชีพีโมเดลวิเคราะห์กองทุน กำหนดตัวชี้วัด ที่ทำการเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 4. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้แบบสำรวจหรือแบบรายงานที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หรือจากส่วนกลางกำหนด ซึ่งมีแบบรายงานจำนวน 12 แบบ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลและจำนวนครั้งที่แตกต่างกัน โดยได้จากวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์บุคคล

การจัดประชุมเพื่อให้ได้ข้อมูลรายกลุ่ม สํารวจวิเคราะห์ความเป็นไปได้

ขั้นที่ 5. ประมวลวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องเขียนในบทที่3 เรื่องวิธีการประเมินโครงการ และบทที่4 เรื่องผลการวิเคราะห์การติดตามประเมินโครงการ

ขั้นที่ 6. เขียนสารนิพนธ์ตามคำอธิบายในชุดสารนิพนธ์

5.3 ผลการดำเนินการ

5.3.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าได้แก่

1.1) นโยบายของรัฐบาล ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจเกี่ยวกับนโยบายกองทุน หมู่บ้านของรัฐบาลมากขึ้น

1.2) เงินจำนวน 1 ล้านบาท คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้นำไปจัดสรรตามระเบียบของกองทุนโดยแบ่งเป็น การกู้เพื่อพัฒนาอาชีพ เพื่อการสร้างงาน สร้างรายได้ เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน

1.3) คณะกรรมการหมู่บ้าน มีส่วนช่วยในการบริหารจัดการกองทุนให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

1.4) การชำระเงินกู้คืน กองทุนหมู่บ้านชัยสวรรค์ ยังไม่มีการชำระคืนเนื่องจากว่ายังไม่ถึงกำหนดระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ปล่อยกู้

1.5) ผู้สมัครขอกู้จำนวน 70 ราย ได้รับอนุมัติเงินกู้เพียง 56 ราย เนื่องจากงบประมาณของกองทุน

5.4 อภิปรายสรุปผล

อภิปรายสรุปผลได้ดังนี้

5.4.1 การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านชัยสวรรค์ บรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 5 ข้อได้แก่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การเกิดกองทุนหมู่บ้านชัยสวรรค์ เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนและมีแนวโน้มที่คนในชุมชนจะมีส่วนร่วมมากขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การมีระบบการบริหารกองทุนหมู่บ้านชัยสวรรค์ มีการจัดสร้างองค์กร อย่างชัดเจน มีการตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนและมีการแบ่งหน้าที่การทำงานถูกต้องมีระเบียบข้อบังคับของกองทุนชัดเจน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง กองทุนหมู่บ้าน
ตำบลสวรรค์ เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอแต่ยังไม่ถึงขั้นพึ่งตนเองได้ทั้งหมดยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม คนในหมู่บ้าน
กองทุนหมู่บ้านตำบลสวรรค์ มีการรวมตัวเป็นกลุ่มในการประกอบอาชีพ แต่กลุ่มไม่เข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของหมู่บ้านตำบลสวรรค์
คนในหมู่บ้านมีความซื่อสัตย์ ร่วมมือร่วมใจ มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือพึ่งพากันและกัน

5.4.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

1) ปัจจัยด้านบวก

1.1) หมู่บ้านมีเงินสะสมของหมู่บ้านและมีการรวมกลุ่มองค์กรอยู่ก่อนแล้ว
ทำให้มีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มองค์กรต่างๆ และนำมาปรับใช้กับการบริหารกองทุนให้ได้
ผลดียิ่งขึ้น

2) ปัจจัยด้านลบ

2.1) คนในชุมชนยังมีสภาพเป็นลูกหนี้ของธนาคารและนายทุน ซึ่งอัตราดอกเบี้ย
ค่อนข้างสูงทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียนเพราะเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปชำระหนี้ ทำให้ไม่สามารถ
ดำรงทุนให้เติบโตได้ในระยะเวลาอันสั้น

2.2) คนในชุมชนบางส่วนไม่พึงพอใจในการตัดสินใจของคณะกรรมการ

5.4.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนามผู้วิจัยพบว่าสมาชิกผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตร
และการเลี้ยงสัตว์ ยังไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ เพื่อเสริมประสิทธิภาพและความแข็งแกร่ง
ในการดำเนินโครงการ

5.4.4 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

คนในชุมชนรู้หน้าที่ของตนเอง การอยู่ในหมู่บ้านอย่างสันติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อ
แผ่กัน รักใคร่ปรองดองซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

5.4.5 ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ คือ

1) ผลโดยตรง (Immediate Result) เมื่อเวลาผ่านไป 6 เดือนหลังจากได้
อนุมัติเงินกู้ให้กับสมาชิกแล้ว มีสมาชิกบางรายที่กู้เงินไปดำเนินการสามารถก่อให้เกิดรายได้ อาทิ
อาชีพค้าขาย และอาชีพเลี้ยงวัว แต่ยังไม่มีการชำระเงินกู้เพราะยังไม่ถึงกำหนด

2) ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) สมาชิกผู้กู้เงินไปดำเนินโครงการสามารถปลดปล่อยภาระหนี้สินได้ และเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพและสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

3) ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) วิถีชีวิตคนในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และก่อให้เกิดสันติสุขในชุมชน

5.5 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านตำบลสวรรค์ เพื่อการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน ตำบลสวรรค์ มีดังนี้

5.5.1) ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 1 ระยะเวลาในการชำระเงินกู้ควรน่าจะทำให้คืนตามโครงการอาชีพ เพราะอาชีพการเกษตรบางประเภทต้องใช้ระยะเวลาดินทุนนาน ระยะเวลาในการชำระไม่เกิน 1 ปีครั้ง ทั้งนี้เงินที่กองทุนบริหารอยู่อาจจะเพิ่มจำนวนซ้ำ แต่เพื่อเป็นการช่วยลดความเดือดร้อนที่ผู้กู้พบเพราะว่าด้วยอาชีพที่ต้องอาศัยฤดูกาลในการประกอบอาชีพ

ข้อเสนอแนะข้อที่ 2 การให้กู้ยืมผู้ขอผู้ควรรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างได้ อาชีพใหม่ๆ และสร้างระบบเศรษฐกิจในหมู่บ้าน สร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น

5.5.2) ข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการกองทุนให้มีการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 1 การบริหารงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านตำบลสวรรค์ ควรที่จะมีคณะกรรมการสับเปลี่ยนกันมาทำหน้าที่ คอยประสานงานกับสมาชิกกองทุนทุกสัปดาห์ ละๆ 1 คน หรือมากกว่านี้ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่สมาชิกที่มาติดต่อกับกองทุนหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 2 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขข้อมูลต้องเรียกประชุมคณะกรรมการและสมาชิกทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระจายข่าวสารที่เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านที่คณะกรรมการและสมาชิกทุกคนควรจะต้องทราบการเปลี่ยนแปลง และเพื่อลดปัญหาการไม่ทราบข้อมูลข่าวสาร

ข้อเสนอแนะข้อที่ 3 การมอบหมายหน้าที่และตำแหน่งให้กับคณะกรรมการ ควรเลือกมอบหมายให้กับบุคคลที่มีความสามารถเฉพาะอย่าง ทั้งนี้เพื่อลดความเบื่อน่ายต่อการปฏิบัติงาน และประสิทธิภาพของงานบริหารจัดการกองทุน

5.5.3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 1 ผู้ที่ทำอาชีพการเกษตรควรมีการรวมกลุ่มกัน ในส่วนของการตั้งกลุ่มซื้อปุ๋ย หรือพันธุ์พืช ของหมู่บ้านเอง เพราะถ้ารวมกลุ่มกันซื้อในปริมาณที่มาก ๆ ทำให้ลดต้นทุนได้อีกระดับหนึ่ง

ข้อเสนอแนะที่ 2 คณะกรรมการควรมีการแนะนำการตั้งกลุ่มอาชีพให้สมาชิก โดยการให้รวมกลุ่มทำอาชีพที่ให้รายได้ระยะสั้นให้กับสมาชิกที่สนใจทราบ โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.5.3) ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไป

สำหรับการค้นคว้าวิจัยในหมู่บ้านมีสิ่งที่น่าสนใจค้นคว้าหลายเรื่องทั้งที่อยู่ในหมู่บ้านและระดับตำบล แต่ติดข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการศึกษาทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ที่สั้นเกินไป ระยะที่มีเวลาเพียง 10 เดือนเป็นอุปสรรคต่อการวิจัยในเรื่องโครงการอาชีพของผู้ เพราะส่วนใหญ่อาชีพต่างๆจะเริ่มมีเข้ามาในช่วงที่มีเงินกองทุนหมู่บ้าน ทำให้เกิดกิจกรรมมากมาย และกองทุนหมู่บ้านซบสวรรณ ยังไม่ถึงเวลาครบกำหนดการชำระคืนเงินกู้ในงวดแรก และการลงทุนยังไม่เห็นผล ดังนั้นเป็นการยากที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการสรุปผลและทำให้ทำการประเมินไม่สมบูรณ์บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร

ประเด็นที่ควรทำการวิจัยต่อไปคือ การทำกิจกรรมกลุ่มประชารัฐระดับตำบลและอำเภอ ซึ่งกลุ่มประชารัฐได้ทำการประเมินเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน โดยตรง ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังให้เกิดศูนย์ประสานงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ ที่จะเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาศักยภาพกองทุนหมู่บ้าน โดยการจัดประกวดกองทุนดีเด่นระดับตำบล จนถึง ระดับอำเภอและเป็นศูนย์รวมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์เกี่ยวกับบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และสิ่งต่างๆ ที่เป็นผลดีแก่กองทุนหมู่บ้านได้อีกทางหนึ่ง

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานการศึกษา. 2545., ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา. ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. 2545., ชุดวิชาการจัดการและการวางแผนธุรกิจ. ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. 2545., ชุดวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน. ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- การท่องเที่ยว : “ตั้งได้ไปท่องเที่ยว”. ฐานเศรษฐกิจ. 19-22 สิงหาคม 2544, หน้า 15.
- ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร : ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย., 2541: 5-9.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2544 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ: บริษัท สหพัฒนการพิมพ์ จำกัด.
- _____. 2544. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่3) พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนการพิมพ์ จำกัด.
- _____. 2544. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่4) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนการพิมพ์ จำกัด.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน. 2544. ระเบียบข้อบังคับกรรมการกองทุนหมู่บ้าน. นครราชสีมา.
- _____. 2544. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง. นครราชสีมา.
- _____. 2544. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง. นครราชสีมา.
- “ตลาด : กลยุทธ์ด้านภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์”. ฐานเศรษฐกิจ. 5-7 กรกฎาคม 2544, หน้า 17.
- สถาบันครอบครัว : มุมมองของนักสวัสดิการสังคม., 2540 : 218-220.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายก, 2544.

สำนักนายกรัฐมนตรี. www.thaigov.go.th/ นโยบายรัฐบาล / นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม

ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs). 2545.

รายงานการวิจัย เรื่องตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทยในสังคมอุตสาหกรรมใหม่. ด้านครอบครัว

สุขภาพอนามัยและโภชนาการ, 2540 : 39-41.

SMEs “การวิจัย SMEs เชื่อมการท่องเที่ยว”. ฐานเศรษฐกิจ. 16-18 สิงหาคม 2544, หน้า 41.

